

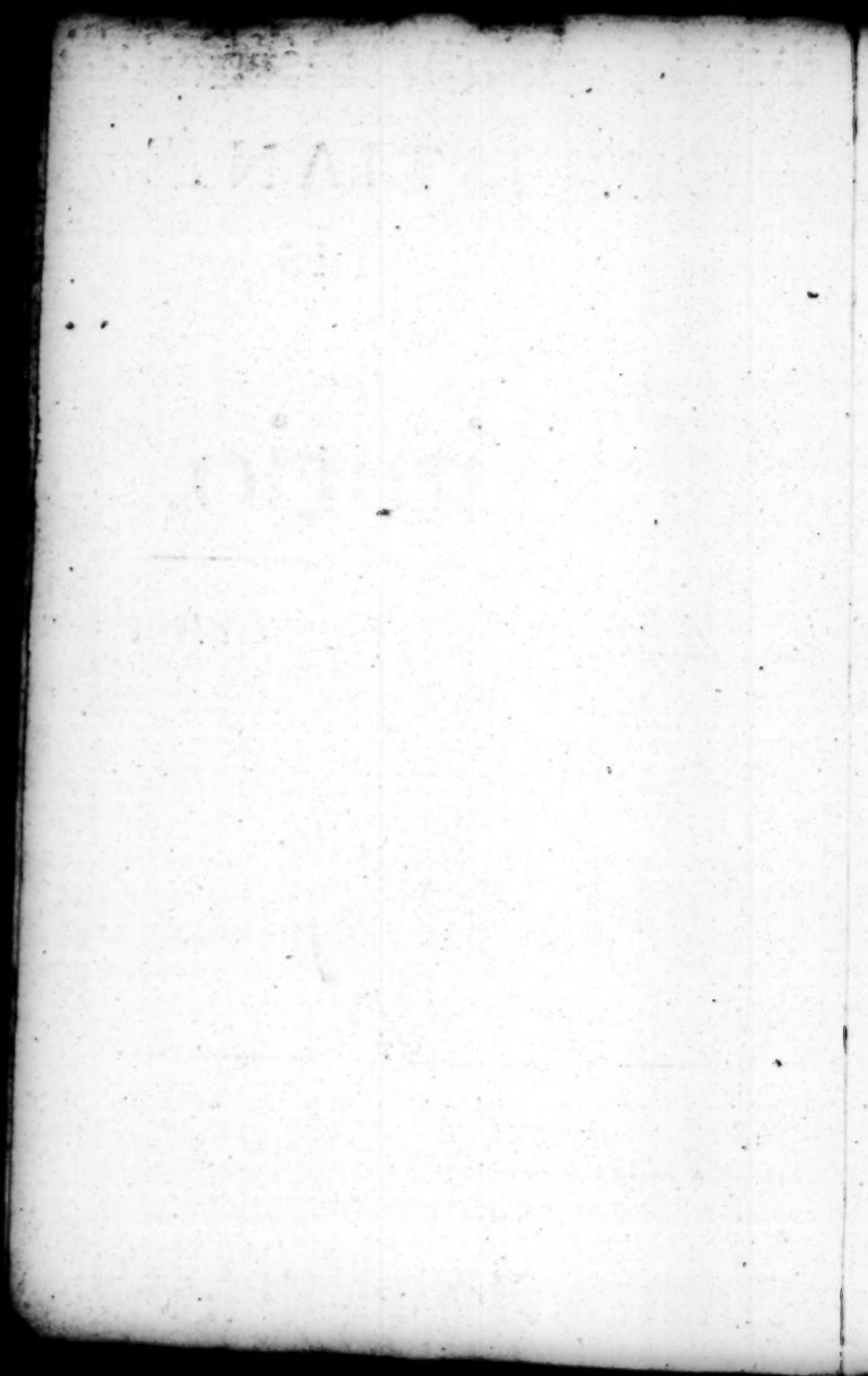
CHRISTIANÆ
PIETATIS
PRIMA
Institution.

*Ad usum Scholarum Latinè
scripta.*

LONDINI,
Typis A. Godbid & F. Playford, pro
Societate Stationariorum, 1679.

Reverendissimis in Christo Patribus ac Do-
minis, M A T T H E O Archiepiscopo
Cantuariensi, EDMUNDO Archie-
piscopo *Eboracensi*, EDWINO Epi-
scopo *Londinensi*, aliisque reverendis Pa-
tribus, Episcopis Ecclesiae *Anglicanae* vi-
gilantissimis fidelissimisque Pastoribus.

CVM seculi hujus ad interitum jam ru-
entis mores perditos, & corruptelis om-
nibus depravatissimos, non sine acer-
bissimo animi dolore mecum sepe consi-
dero: animadvertisque diutinam
peccandi consuetudinem hominum men-
tibus quasi callum quoddam ita obduxisse, ut neque
virtutibus præmia, neque supplicia viuis sempiter-
na, divinis proposita legibus, ullam jam vim vel ad
cohortandum, vel ad deterrendum habere videantur:
in eam tandem cogitationem venis, ut aut nullam
prospera spem ostendam, fore aliquando melius, aut si-
qua est etiam nunc reliqua, eam in sancta pueritate
atque ineuntis adolescentia institutione & disciplina
omnino repositam esse existimem. Nam teneri illi &
flexibles animi, non solum quocunque torqueas tra-
hisse, sed quocunque etiam vel leniter ducas, se-
quentur; atque ut voles fleti, arbitrioque fingi possunt:
& quia sunt ab omni bastenus scelere vacui atque
integri, nonnihil in illis loci salutaribus adhuc moni-
tus consilisque patet. Quæ cogitatio, Patres in Chri-
sto Reverendissimi, in eam me mentem impulit, ut
ad primam illam Christiana pietatis institutionem

Epistola.

puerilem Latinè scribendam me applicarem: eamque variis tractatam modis, hoc quidem libello verbis tantummodo necessariis & propriis breviter comprehendere; altero vero libro eandem aliis verbis luculentioribus & pluribus copiosè explicarem: ut illi qui brevitate student, & qui ubertate etiam orationis delestantur, ad sua utrique ingenia sensusque apta & accommodata invenientes, voluptate aliquâ ad legendum invitarentur. Curæ etiav miki magna fuisse, ut brevitate usus, planè tamen & perspicue dicere, & in illa rursus ubertate, ne insolentius copiâ abuiterer.

Cum enim Latinè, vel intelligere in aliqua laude, loqui etiam in magna ponis soleat, tamque multi ejus Linguae studio inflamentur, puerisque ob eam causam doctis hominibus in disciplinam iradantur: hanc oblatam occasionem putavi, quia, interea etiam dum aliud agimus, vera pietas, quæ est ante omnia expetenda, tenellis menuibus instillaretur. Cum vero mulios valde pœnitentia ita se pueros Latinè didicisse, ut cum loqui ea lingua aut scribere velint, sibi ipsi plerumque diffidant: ut ea molestia, quæ me etiam (non tam mea ramen, quam illorum, quos aliquando institui, causâ) sâpe sanè ac graviter torfit, alios liberarem; diligentiam quantam potui maximam adhibui, ut emendata esset oratio & pura: & ut neque in simplicibus verbis, quod non esset Latinum, neque in conjunctis, quod non esset consequens, jure viteraretur. Nam quæ verba per religionem mutare non licet, ea sunt in fine majoris libri notata.

Has Institutiones Latinè à me scriptas amici duo mei (Homines Dollii) alter in sermonem vulgarem nostrum, ut omnibus scilicet essent communes; alter in studiorum gratiam, Græcè etiam converterunt. Omnibus quidem nobis mens eadem, idem erat propositorum, ut quamplurimis videlicet plurimum prodeesse emiteremur. Unde enim potius Anglice primùm legere discēnt pueri w. s. i, quam ex libello, qui pietate etiam generos interim animos imbuat? Et revera si quis-

Epistola.

quisquam, vel puer vel adolescens, ista Anglice redita diligenter legat; præterquam quod Christianæ Religionis summam dilucidè explicatam & intelligere facile, & ediscere etiam, si velit, haud difficulter pos- sit; quod est certè in lucro vel maximo ponendum: eadem etiam opera sermonem vulgarem nostrum & pronuntiare rectius, & scribere emendatius addiscet: quod commodum aspernandum non esse, ex multorum sermonem Anglicum loquendi scribendi que vitiosa atque corrupta consuetudine, ipsa prope modum est luce clarius. Nam vero unde potius ordinantur prudenter & pii doctores prima Latinè loquendi elementa pueris tradere, quam à pio aliquo parvoque & facili Latine libello, cuius sententiam, ut Anglice jam ante a leti, teneant; atque ita partim recognoscentes, partim etiam discentes, rerum pariter optimarum memoriam renovant, & verborum etiam novitate delectentur? Hoc vero libello semel perfecto, pueri, qui aliquo Latinè loquendi studio teneri jam incipient, que aucto sermonis genere contracta prius legerant ad eadem etiam ratione copiosa uberioris & fusi, aliisque exprimendi atque eloquendi genere explicata cognoscendum, sua sponie sine monitoris præcepto festinabunt.

Deinde, postquam istis diligenter legendis, atq; inter se comparandis aliquos in lingua Latina progressus fecerint, ut certè facient; haud minore jam eadem etiam Græcè scripta legendi cupiditate ardebunt; ut illis discendi, præceptoribusq; docendi non labor jam, sed voluptas sit futura. Hec ratio docendi discendique, & res easdem aliis atque aliis verbis, quam maxime fieri posse lexit explicandi, Græcique cum Latinis conjungendi, M. Ciceroni visus est apissima esse atque utilissima adolescentibus, in quibus ubertatem se efferre voluit. Hac ille ratione eam Latini & Græci etiam sermonis copiam, varietatem, facultatem, facultatem, proprietatem, eleganciam, quibus longè multumque cœperis omnibus omnium statum bonisibus an-
secelluit, consecutus & adeptus est.

Epistola.

Et ut eo aliquando perveniam, quo maxime & directe hoc meum spectat institutum, non tantum juvenis nostra assiduis istis animorum, ingeniorum, linguarum exercitationibus, à prima pueritia ad inuenientem usque progredientemque adolescentiam assuetatibus à desidia, malorum omnium matre, arcebitur: verum etiam Christiana pietas, quæ est virtutum omnium fundamentum, si dem occasionibus tories repetita, altissimas in teneris illorum animis radices aget; quæ mirifice etiam confirmabitur, si vel sua ipsi voluntate, vel præceptorum monitis diligenter exquirerent, quæ sunt in istis Institutionibus de pietate nostra tradita, quibus ea sacrarum literarum fundamentis nitantur. Quod ut sine ullo penè labore rædito ve prestatere possint, apposita ubique in conspectu nota fasciлем ipsius compendiarijunque viam ostendunt. Fieri verò non potest quin de tremenda divini numinis maiestate, potentia, justitia, ejusque rursum paterna in sius per Christum bonitate, benignitate, beneficentia, & de tota religione Christiana, assidue audiendo, legendo, repetendo, meditando, ea aetate quæ est ad optima quæque opportunitissima; fieri, inquam non potest, quin & Dei metum atque reverentiam (qua jam ex hoc mundo penè profigata esse videtur) ejusque etiam amorem, atque illi placendi, virtueque cum virtute degendæ studium, in auribus, oculis, atque animis suis ita penitus designant, ut nulla unquam vi labefactari, aut oblivione deleri posse confidam. Hac est summa consilii mei, hæc me ratio impulit, ut laborem mibi non necessarium studiosissimis adolescentibus, ut spero, utilem susciperem. Hujus, ut omnis mei otii pariter atque negotiorum, rationem vobis reddendam esse existimavi, Patres in Christo Reverendissimi, quorum ego pietatem, sapientiam, doctrinam, autoritatem, ut debedo, plurimi facio, benevolentiaque & gratâ memoriam atque honore merito prosequor.

V. str. studiosissimus observantissimusque,
ALEX. NOWELLUS.

RELIGIO CHRISTIANA.

Verbum Dei. Testamentum.

Magister. Auditor.

M. *Arra, mi fili, quam religionem colis.*

N *A. Eandem illam quam Christus* **A&.11.26.**
Servator noster docuit; unde Christianus nominor, & ita revera me esse confido.

M. *Quaenam est Christiana pietas?*

A. Pietas Christiana est divini numinis sancta **Mat.4.10.**
veneratio & obtemperatio legibus illius. **Joan.4.24.**

M. *Vnde est ejus intelligentia capienda?*

A. Ex verbo Dei, quod veteris novique Testamenti libris explicatur. **Joan.5.39.**
A&.17.11.
1 Tim.3.
15,16,17.

M. *Cur verbum Dei vocabulo Testamenti nominatur?*

A. Quia divina voluntas de rebus expetendis fagiendisque, in eo perfecte atque immutabiliter continetur, à qua ullam in partem non est deflecentum. **Gal.3.15,17**
Gal.1.8,9.
Deut.4.2.
Isa.8.20.

M. *Qua ratione modique divinae voluntatis, in ejus verbo explicatae perquisienda est cognitio?*

A. Assiduâ divini verbi lectione atque meditatiōne, aut attentâ ejus, ab aliis lecti purēque explicati, auditione. **Joan.5.39.**
A&.17.11.

M. *Satin' id est?*

A. Quia mortalium nemo divinæ sapientiæ, in ejus verbo reconditæ, scientiam ingenio industriâve suapte consequi potest; à Deo precari sedulo **1 Cor.1.21.**
& 3.7.
Pl.119.33,
34,35.

2 Lex & Evangelium Religionis partes.

vehementerque debemus, ut per Spiritum sanctum suum, mentes nostras sacri verbi sui cognitione, fidique, voluntati ipsius, in eodem illustratæ, patendi studio ardenti imbuere velit.

M. Quæ sunt divini verbi partes præcipuae?

Joan. 1.17.

A. Lex & Evangelium.

Luc. 16.16.

M. Hæc duo, alierum, ab altero, quomodo secernuntur?

Act. 13.39.

Rom. 6.14.

15.

Mat. 22.37.

38.39.40.

Luc. 10.27.

28.

Rom. 10.5.

Gal. 3.10.

A. Lex ad omne nos officii munus instruit, tam pietatis erga Deum, quam charitatis in proximum; utque utrique illud præstemus, summo studio præcipit; & Legi parentibus vitam promittens sempiternam, æternam mortem ejus ruptoribus minitatur.

M. Evangelium vero quid?

Mat. 1.15.

Luc. 5.32.

Joan. 1.17.

Act. 2.18.39.

& 13.33.36.

Rom. 1.3.16.

& 6.14.15.

A. Evangelium nobis confirmat Deum, per fidem in Christum, illis qui contra Legem commiserunt, misericordem se præbitum, ignoturumque, modo animi dolore, quod cum offenderint, afficiantur, & seipso reprehendentes, corrigere atque emendare studeant.

M. Quot partibus constat vera religio?

A. Religio, perinde ac verbum Dei, ex quo tanquam ex fonte profluit, duas habet partes.

M. Quænam illæ sunt?

Joan. 14.15.

15.23.24.

Rom. 10.5.

6.8.

Mar. 1.5.

Rom. 1.5.16.

Joan. 14.15.

21.23.24.

Mar. 16.16.

Act. 2.21.

Rom. 10.12.

13.

Gal. 3.10.

Exod. 34.28.

A. Obedientia, quam Lex imperat; & fides, quam Evangelium requirit.

M. Verum majoris perspicuitatis gratia, in plura te membra religionem partiri velim.

A. Videor mihi non inepte quatuor has ut principes veræ religionis partes, posse recensere; obedientiam, fidem, invocationem, & sacramentum.

M. Age ergo de ipsis quatuor, ut ea ordine recitasti,

Rom. 10.12, te interrogabo. Et quoniam vera obedientia, qua prima pars est ad regulam divinæ Legis sit dirigenda, necessario primum intelligendum est quid de Lege Dei sentias?

A. Legem Dei duabus expressam Tabulis justi-

Præceptum primum. Idololatria damnatur.

3

tiæ normam esse perfectissimam arbitror, recta im-
perantem, vetantemque contraria.

M. Prior Tabula quæ tractat?

*A. Debita Deo pietatis officia tradit, quatuorque
prima præcepta in ea continentur.*

M. Secunda quæ docet?

*A. Ad Charitatem, mutuāq; inter homines
officia instituit, ad quā reliqua sex præcepta
pertinent: ita Lex universa decem omnino præcepta
complectitur, ex quo fit, ut *Decalogi* nomine ap-
pelletur.*

M. Quod est primæ Tabulæ præceptum primum?

*A. Deus sic est elocutus, Audi Israiel: ego sum De-
mimus Deus tuus, qui te eduxi ex domicilio servitutis
Ægyptiæ: non haebis deos alienos coram me.*

*M. Quare nos primum commonefacit se Dominum
Deum nostrum esse?*

*A. Illis verbis ejus immensa infinitaque maje-
stas, potentia & bonitas explicantur; nosque pari-
ter parendi summa necessitate astringimur, nisi &
contra potentissimum repugnare, & in benignissi-
mum beneficentissimumque ingratii esse velimus.*

*M. Quid est quod edicit nobis, Ne habeamus deos
alienos coram te?*

*A. Idololatria omnis his verbis prohibetur ac
damnatur.*

M. Quid est Idololatria?

*A. Rebus ullis conditis divinum cultum tribue-
re; aut in illis, ut Diis quibusdam, fiduciam per-
fugiūmq; habere: quod patrare scelus esset maxi-
mæ detestabile. Ipsius enim solum majestati divi-
ni honores, ipsius bonitati singularis ille noster a-
mor debetur: ad illius opem configere, ab illo in
terrорibus periculisque omnibus opem atque aux-
iliū petere & expectare, illius benignitati nos
nostraque oīnnia debere, gratis animis agnoscere,
ingenuēque confiteri oportet.*

*M. Suprema illa verba coram me, aut in conspectu
meo, quid sibi volunt?*

A. Ni-

*Psal. 19. 6. 7.
8. 9. 10.*

Exod 20.

Deut. 5.

Isa. 30. 21.

Mat. 22. 36.

37. &c.

Mat. 19. 18.

19. & 22. 39.

40.

Exod. 34. 28.

Deut. 4. 13.

Exod. 20. 21.

Deut. 5. 5.

6. 7.

*Deut. 10. 12.
13.*

Mal. 1. 3. 6.

Psal. 115. 8. 9

Mat. 4. 10.

Deut. 10. 12.

13. & 20. 21.

Mat. 22. 37.

Psal 50. 14.

15. 23.

Psal 79. 15.

& 95. 6. 7.

& 100. 1. 2. 3

Joan 3. 27.

1 Cor. 4. 7.

Jac. 1. 17.

P. 7.8. &
33.13, 14.
Ila. 29.13.
Mat. 5.8. &
15.8.

A. Nihil tam penitus obsconditum esse, aut in occulto latere, quin Deo notissimum sit, atque aperi-
tissimum; & proinde non voce, manifestisque solum
vitæ actionibus, atque externâ specie, sed intimâ
etiam atque sincerâ puræ mentis sanctitate, Deum,
illūmique unum, & præterea neminem, piè colen-
dum esse atque venerandum.

M. Summatim expone, quos maximè putas in hanc
legem peccare.

Lev. 19.31.
Ila. 8.19.
& 47.9.
Deut. 18.19,
20.
Mat. 15.2,
3,6,9.

A. Idololatriæ (ut dixi) omnes, omnes arioli, au-
gures, & conjectores, incantatores, benefici, magi,
sugæque omnes, omnésque qui ad illos deferunt, il-
lisve fidunt. Prophetæ item mendaces omnes, qui
falla vanaque docent. Præterea, qui verbo Dei ab-
utuntur, aut maximam illi fidem non habent, nec
illius monitis, sed inanibus suis somniis aut conjectu-
ris ducuntur. Denique, qui res ulla conditas su-
pra, aut æque atque Deum conditorem metuunt,
amant, aut magnificiunt: hi omnes, hisque consi-
miles universi hanc legem violant.

M. Recita jam Præceptum secundum.

Exod. 20.4,
23.
Lev. 26.1.
Deut. 4.15,
16,17,18,19
Ila. 40.18 &
44.9, &c.

A. Signum sculptile aut simulacrum ullius rei,
quæ aut supra in coelo, aut infra in terra, aut in
aquis infra terram sit, non effinges. Ea non venera-
beris, neque coles: nam ego sum Dominus Deus
tuus zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in
liberis vindico, ad tertiam usque quartamque pro-
geniem sororum mei: clementiæque utor ad millesi-
mam usque progeniem erga mei amantes, meaque
præcepta conservantes.

M. Videri possit hac lege pictorum fictorumque ar-
tificia condemnari, ita ut fas non sit ulla omnino
imagines habere.

Mat. 22.20,
31,36,37.

A. Nequaquam, in prima enim hac tabula mini-
mè de rebus artificiosis, quæ ad humanos civilesque
usus experuntur, sed de iis tantum quæ ad Dei cul-
tum pertinent, agitur.

M. Quanam est igitur hujus Præcepti sententia?

A. Hoc secundo præcepto prohibet Deus, primum, nè imagine ullâ ipsum imitari, vel adumbrare, quærere, aut colere conemur. Secundò, nè simulachra ipsa veneremur, aut illis quoquo modo ad idolatriam aut superstitionem abutamur, interdit: verum ut Deum solum non ad nostrum arbitrium libidinémque, sed jurâ atque integrâ mente, veréque, quemadmodum nobis suo ipsius verbo præscriptum est, colamus & veneremur.

Isa. 40. 18.
&c.
Deut. 5. 8, 9.
Ps. 97. 7.
Isa. 44. 17.

M. *Quam ob causam Deum corporeū spectabili que formâ effingere nefas est?*

A. Quia corporea, infirma, inanimata, vanâque effigies aut imago, nullam cum Deo, qui spiritus est immortalis, infinitâ, immensa, incomprehensibili magnitudine majestatique, communitatem habere, nec ullam ejus similitudinem speciemque gerere potest.

Ps. 113. 4, 5.
& 115. 3, 4.
Isa. 10. 18.
&c.
Joan. 4. 24.
Ro. 1. 20, 23.

M. *Quemnam colendi morem hic condemnat?*

A. Cum precationi usuri nos ad simulachra verimus, supplices nos coram illis abjecimus, rudo-
to capite aut aliâ significatione illis honorem tribuimus, perinde quasi Deus in illis nobis præsens ad-
esset.

Lev. 26. 1.
Deut 4. 19.
& 5. 9.
Ps. 97. 7. &
115. 8.
Isa. 44. 17.
Act. 7. 41.
Exod. 20. 5.
Deut 5. 9. &
6. 15.
Ps. 78. 58.

M. *Clausulam huic præcepto additam repe.*

A. Nam ego (inquit) sum Dominus Deus tuus zelotypus, qui parentum iniquitatem etiam in libe-
ris vindico, ad tertiam usque quartamque progeni-
em osorum mei?

Exod. 20. 5.
Deut 5. 9. &
6. 15.
Ps. 78. 58.

M. *Quamobrem hæc commemorat Deus?*

A. Dei atque Domini vocabulis sese nuncupans, etiam atque etiam monet, ut tum ad majestatem, tum ad benignitatem suam, sicuti an: è dictum est, respectum habentes, ad ipsius arbitrium nos totos accommodemus. Zelotypæ verò nomine declarat, participem aut consortem secum venerationis suæ se nullo modo tolerare possit.

Deut. 10.
12, 15.
1 Reg. 18. 39.
Mal. 1. 5, 6.
1 Tim. 6. 15,
16.
Exod. 34.
13, 14.
Isa. 42. 8.

M. *Ecquid præterea additum ad prohibendam Idolatriam?*

A *Quo.*

Exod. 3, 4, 7.

Isa. 1, 4, 20,
31.

A. Quo nos magis ab Idololatriæ peccato, quod tam vehementer detestatur, refrænet, minatur se non in maleficos tantum, sed in eorum etiam liberos posterosque vindicaturum esse.

Deut. 5, 10.

Exod. 34, 6, 7

M. Perge porro quod aliqui est in hac lege explicare

A. Quem admodum Deus graviter minando terret, ne ipsius voluntate repugnare audeamus; ita prolixus adhuc de sua clementia bonitatèque promittendo, nos ad sibi parendum allicit: confirmans cum iis omnibus, qui se amant suisque præceptis obsequuntur, tum ipsorum etiam posteriorum multis milibus, misericordiam se singularem esse inpertitum.

M. Quid antea ultiōnem tertio aut ad summum quartæ generationi denuntiet; quid est, quod hic clementia sua aliquot millia comprehendat?

Psal. 30, 2, 5.

& 1, 3, 8.

& 1, 5, 3.

Isa. 54, 7.

8, 10.

A. Ut demonstret ad faciliatatem se beneficientiamque, quam ad acerbitatem atque asperitatem impendio magis esse propensum.

M. Perge jam ad tertium mandatum.

A. Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpa-
Exod. 20, 7. bis: neque enim finet impunitum Dominus, qui
Lev. 29, 12. ejus Nomen inaniter adhibuerit.

M. Quid est inaniter usurpare Nomen Dei?

A. Eo ad blasphemiam, incantationem, beneficium, execrationem, perjurium, aut ad temerarium, inconsultum, vel non necessarium jusjurandum abuti, Deumve, nisi justa de causa, magnaque adhibita reverentia, vel semel nominare.

Psal. 13, 1, 2

M. Non potest ergo Dei Nomen in jurejurando recte adhiberi?

Exod. 22, 11.

Jos. 2, 12.

Psa. 15, 4.

& 63, 11.

2 Cor. 1, 23.

Heb. 6, 6.

A. Potest perfecto, cum gravi de causa jusjurandum juramus, ut aut vero testimonio confirmemus, præcipue legitimæ alicujus potestatis accitu ad id evocati: aut ob alias res magnas atque graves ut vel Deo suus honos atque gloria conservetur, aut cumulatus etiam augeatur & amplificeatur, vel hominum inter homines conjunctio bene-

volentiāque retineatur. Hujusmodi aliqua oblatæ occasione, sacramento contendere licebit, venerando verendōque Dei tantum nostri, non ullius cūjusquam alterius, nomine adhibito.

M. *Quid deinceps in lege est?*

A. Neque enim impunitum (*inquit*) sinet Dominus, qui nomen ejus inaniter adhibuerit.

Exo. 20,7.
Lev. 9,12.

M. *Cur in divinum Nomen injuriosiss peculiares hic minæ proponuntur?*

A. Ostendere voluit quanti nominis sui decus estimaret; ut impendentem vindictam cernentes, eo studiosius ne injuriam illi faciamus, caveremus.

Lev. 19,11.
Eze. 20,9,
14.

M. *An ergo nefas esse putas divorum aliorumve hominum, aut rerum nomina in sacramento interponere?*

A. Omnino: jusjurandum enim dare idem est, atque eum, per quem juramus & veritatis testem, & si pejeremus, perjurii nostri ultiorem punitoriumque constituere: quam laudem intelligendi vindicandique maleficia omnia, divinæ solùm sapientiæ atq; majestati debitam, aliis personis rebūsve impertire immane scelus esset.

Exod 28,11.
Psal. 63,18.
Heb. 6,16.
Deut. 6,13.
& 10,20
Jos. 23,7.

M. *Recita jam proximum præceptum.*

A. Præceptum quartum, quod & primæ tabulæ est postremum, sic habet; Diem Sabbati sanctè agere memento: sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: septimo vero die, quod est Domini Dei tui Sabbatum, nullum opus facies, nec tu, nec filius tuus, nec filia tua, nec servus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, neque apud te degens peregrinus: nam sex diebus perfecit Deus cœlum & terram, & mare, & quicquid in illis continentur; septimo quievit. Itaque diem Sabbati sacrum, sibique dicatum esse voluit.

Exod 16,23,
& 20,8,9,10,
11.
Lev 23,3.
Deut. 5,12.
13,14,15.
Exec. 20,12.
Gen. 2,1,2,3.
Heb. 4,9,10.

M. *Sabbati vocabulum quam habet significationem?*

A. Sabbatum, interpretatione explicatum, vacatio aut quies dici potest: nam eo die pii humana opera omnia missa facere debent, ut divina religionis sanctitatisque studia diligenter colere possunt &

Exod. 6,23.
Lev. 16,31.
Jer. 17,21.
Ezecl. 46,3.
Mat. 6,2.

M. *Quam.*

M. Quamobrem suum nobis factum Dominus ad imitationem exposuit?

Joan. 13.14,
15.
Cor. 4.15.
16. & 11. 1.
Eph. 5.1.
1 Pet. 2.21.

A. Quia insignia pæclaraque exempla humanis mentibus penitus insident, stimulique admoveant acriores. Dominos enim servi, & parentes liberi perliberenter imitando exprimunt. Maximè vero omnibus est optabile, ut mortales D. u' sibi ante oculos mentis proponentes, ipsius se se imitatores similisque præberent.

M. Sabbati pie colendi quanam est ratio?

Mat. 6.2.
Luc. 4.16.
Act. 3.27.
Mat. 10.32.
Pſ. 95.2.
Isa. 56.7.
Mat. 21.13.
Eph. 3.21.
1 Cor. 11.
18. & 14. 26

A. Populus in unum locum congregari debet, ut disciplinam Christi intelligat, ut fidei suæ confessionem edat, unâ voce communia vota Deo faciat, ut divinorum factorum memoriam conservet, ut Deo pro suis divinis erga se meritis gratias agat, & ut mysteria sacra à Christo instituta concelebret.

M. Ecquid præterea requiritur, ut diem Sabbati sanctè agamus?

A. Externa hæc est requies, celebratioque Sabbati; præter quam quies est colendique Sabbati ratio quædam spiritualis.

M. Quanam est ea?

Isa 1 14, 16
& 5.8, 13.
Heb. 4.9, 10
Gal. 5.24.
Col. 3.5.
Pſ. 1.2. &
64.4.
Luc. 18.1.
Eph 5.19,
20.

A. Cum à rerum humanarum occupationumque & studiorum nostrorum cura vacantes, Dei nos arbitrio, ut is ad suum nos sensum formet, penitus tradimus: cumque (ut sacrarum literarum verba usurpem) carnem nostram crucifigimus, & affectiōibus, commotionibusque tanquam frænos injiciimus, vitiosam naturam nostram comprimente, ut ad divinam nos voluntatem accommodemus: eo enim pacto Sabbati nostri dies, quam in hac terza celebramus, apie & convenienter exemplar, atque similitudinem requieritis illius imitabitur, quam in cœlo sempiternam & perpetuæ sanctæque oblectationis plenissimam sumus habituri.

M. Satim' erit ista septimo quoque die exequi?

A. Oportet sane quemque separatim ista secum quotidie recordari atque meditari: humanæ tam

men infirmitatis desidiæque effagiendæ gratia, certus dies ad hanc rem propriè designatus est.

M. Hactenus prioris tabulae præcepta percensuisti, quibus vera Dei veneratio, quæfous est omnis boni atque origo, brevi explicatur: noxæque omnes, quæ ad Deum directè spectant, prohibentur: nunc vero quæ sunt cbaritatis benevolentiaeque in homines nostrae partes, quæ ex eodem illo fonte fluunt atque hauriuntur & secunda tabula continentur perge declarare.

A. Secunda tabula hoc habet principium; Honora patrem & matrem, ut sis longævus super terram, quam datus est tibi Dominus Deus tuus.

Exod. 20. 12.
Deut. 5. 16.
Mat. 15. 4.

M. Honoris vocabulum, quam bic habet significatiōnem?

A. Honor Parentum, eorum amorem, timorem observantiāmque comprehendit; & in parendo, inserviendo, opem ferendo illis, eosque tuendo, a-lendo etiam atque sustinendo, si quid ipsis opus fuerit, situs est.

Prov. 1. 8.
Mar. 7. 10, 12.
Col. 3. 20.
Heb. 12. 9.

M. Hec lex naturalēsne solum parentes attingit?

A. Qui autoritatem habent omnes, omnes ad-versus quos reverentia est aliqua adhibenda, ut magistratus, ministri Ecclesiastici, præceptores, doctrina sapientia, ætate, honore, aut alia aliqua dignitate antecedentes, parentum nomine designantur.

Deu. 17. 9. 10
Rom. 15. 1.
Luc. 10. 16
Lev. 19. 32.
1 Tim. 5. 1.
Pro 5. 13.

M. Principes, magistratus, cæteri que quæ alii præ-sunt, cur Parentum nomine notantur?

A. Ut declaretur quod Deus eos nobis, nostro, reipublicæque commodo donaverit: atque ita parentum nomine, quod principibus, magistratibus, aliosque superioribus tribuitur, commonemur, ut illis non pareamus solum, verum etiam ut eos revereamur, atque amemus.

Rom. 13. 4.
Heb. 13. 17.

M. Quid deinceps in hac lege est?

A. Longam eos beatamque vitam, Dei beneficio, esse victuros, qui parentibus, principibus, magistratibus, aliosque superioribus dicto audientes fu-

erint

Exod. 20. 12.
Deut. 5. 16.
Eph. 6. 3. 3.

erint, debitumque ipsis honorem tribuerint. Contraque consequens est, qui parentibus, principibus, magistratibus, aut superioribus aliis minus se obedientes præbuerint, aut consumelios in eos fuerint; illos aut citò repentiroque cum ignominia morituros; aut vitam quavis morte acerborem, turpiorēmq; traducturos esse; qui etiam ad extremum contumaciæ scelerisque sui pœnas apud infernos sempiternas sustinebunt.

M. Sextum jam quod sit præceptum dicite.

A. Non occides.

M. Satisne legem hanc observabimus si manus ab homicidio sanguinēque integras servabimus?

A. Prohibentur etiam ea quæ cædis occasionem aliquam habent, ut ludibria, irrisiones, maledicta, probra, convitia, rixæ, pugnæ, & similia omnia.

M. Ecquid est amplius?

A. Deus sua Lege non externis tantum actionibus, sed animorum etiam affectionibus, iisque vel maxime cavit: apud Deum enim judicem, iracundia, odiūmque, & occidendi, vindicandi, aut nocendi voluntas omnis, homicidium esse decernitur. Hoc ergo jure divino ista etiam vetantur.

M. Si neminem ergo oderimus, abunde legi huic est satisfactum?

A. Deus cum odium reprobat, benevolentiam à nobis in omnes mortales hostes etiam requirit: idque ideo quidem ut malevolis invidisque nostris, qui infenso, crudeliterque infesto in nos sunt animo, salutem, & tranquillitatem, omniāque fausté, feliciter, & prosperè evenire optemus: beneficiis illos etiam, si facultas in nobis fuerit, afficiamus: Deoque pro illis vota faciamus.

M. Quod est septimum Præceptum?

A. Non adulteraberis.

M. Hoc Præceptum quam sententiam habere putas?

A. Obscenarum voluptatum universum genus, omnis verborum turpitudo, oculorum geltusque pe-

Exod. 20, 13.

Deut. 5, 17.

Jac. 2, 11.

Rom. 3, 13,

13, 14, 15.

Gal. 5, 20, 21.

Jac. 3, 14, 16

Mat. 5, 21, 22

1 Joan. 2, 9.

10, 11.

Luc. 6, 27.

28.

Rom. 12, 14,

17, 9, 20.

Exod. 20, 14.

Deut. 5, 18.

Mat. 19, 18.

Prov. 6, 24,

25.

Par. 5, 27,

28, 29.

petulantia omnis, omnes impuritatis notæ atque indicia quæcunque, hac lege condemnantur. De fidia item inertiaque, in cibo, potu, vestitu luxus & luxuries, iudi lususque impudici, & quæcunque præterea ad corporis animive fœditatem solicitare aut commovers possunt, hoc præcepto vetantur. Nam, ut mentes etiam nostras ab appetitionibus desideriisque impudicis puras conservemus, præcipitur, propterea quod tam animæ quam corpora nostra. Templæ sunt Divino Spiritui consecrata.

Rom. 13.13.
1 Cor. 6.9,
10, 15, 16,
18, 19.
1 Thes. 3.4,
5.7. & 5.23.
Eze. 16.49,
56.
Eccles. 33.
26.
1 Cor. 3.16,
17. & 6.15,
16.

M. *Prosequere reliqua.*

A. Octavum Præceptum est, Non furaberis.

M. *Hoc præcepto quæ prohibentur?*

Exo. 20.15.
Mat. 19.18.
Pro. 11.1, &
20.10, 13.
1 Thes. 14.6.
Tit. 2.10.
Ps. 62.10.
Pro. 17.23.
Isa. 5.23.
Eze. 22.12.
Mal. 3.5.
1 Tim. 5.18.
Pro. 14.20,
15.19, 20.
Jac. 2.3, 9, &
23.23.
Lev. 19.9,
10. & 23.23.
Deut. 22.6,
3, 4, & 24.
15.17, 19, &
27.17, 18, 19

A. Non ea solum furta yetantur, quæ humano jure plectuntur: sed etiam edicitur, ne nundinatio aut venditione fraudulentâ, mensuris dolosis, parumve legitimi ponderibus, aut adulterinis facitisque mercibus quenquam fallamus: neve indiciis pecuniâ tentatis, pretiisque & largitione corruptis, aut ullâ alia fraude, dolöve malo adhibito, quenquam circumveniamus. Præterea, qui officium debitumve alteri subducunt; ut qui laborum mercedem operariis non persolvunt, qui per avaritiam pauperibus egentibusque opegi ferre, viduis succurrere, orbis pupillisque subvenire, peregrinis atque advenis opitulari recusant: quique rudes atque ignaros rerum non instituunt, atque erudunt; qui consilii expertes consilio non juvant; qui vagos errantesque ab errore non avertunt, neque in rectam viam revocant atque reducunt; qui afflictis mœrentibusque consolationem non adhibent; omnésque horum similes ac lege condemnantur.

M. *Hoc Præcepto an quicquam abduc præterea continetur?*

A. Omnino: Nam ex alienis dannis utilitates nostras aucupandi, aliquam etiam voluntatem co-

Za. 8.16, 17.
Act. 20.23.

erint, debitūa que ipsis honorem tribuerint. Contraque consequens est, qui parentibus, principibus, magistratibus, aut superioribus aliis minus se obedientes præbuerint, aut consumeliosi in eos fuerint; illos aut citò repentir óque cum ignominia morituros; aut vitam quavis morte acerbiorem, turpiorēmq; traducturos esse; qui etiam ad extre-
mum contumac & scelerisque sui pœnas apud infē-
ros sempiternas sustinebunt

M. Sextum jam quod sit præceptum dicite.

A. Non occides.

M. Satisne legem hanc observabimus si manus ab homicidio sanguinēque integras servabimus?

A. Prohibentur etiam ea quæ cædis occasionem aliquam habent, ut ludibria, irrisiones, maledicta, probra, convitia, rixæ, pugnæ, & similia omnia.

M. Ecquid est amplius?

A. Deus sua Lege non cæternis tantum actionibus, sed animorum etiam affectionibus, iisque vel maximè cavit: apud Deum enim judicem, iracundia, odiumque, & occidendi, vindicandi, aut nocendi voluntas omnis, homicidium esse decernitur. Hoc ergo jure divino ista etiam vetantur

M. Si neminem ergo oderimus, abunde legi huic erit satisfactum?

A. Deus cum odium reprobat, benevolentiam à nobis in omnes mortales hostes etiam requirit: idque ideo quidem ut malevolis invidisque nostris, qui infenso, crudeliterque infesto in nos sunt animo, salutem, & tranquillitatem, omniisque fausté, feliciter, & prosperè evenire optemus: beneficiis illos etiam, si facultas in nobis fuerit, afficiamus: Deoque pro illis vota faciamus.

M. Quod est septimum Præceptum?

A. Non adulteraberis.

M. Hoc Præceptum quam sententiam habere putas?

A. Obscenarum voluptatum universum genus, omnis verberum turpitudo, oculorum geltusque pe-

Exod. 20, 13.

Deut. 5, 17.

Jac. 2, 11.

Rom. 3, 13,

13, 14, 15.

Gal. 5, 20, 21

Jac. 3, 14, 16

Mat. 5, 21, 22

1 Joan. 2, 9.

10, 11.

Luc. 6, 27.

28.

Rom. 12, 14,

17, 9, 20.

Exod. 20, 14.

Deut. 5, 18.

Mat. 19, 18.

Prov. 6, 24,

25.

1 Par. 5, 27,

28, 29.

petulantia omnis, omnes impuritatis notæ atque indicia quæcunque, hac lege condemnantur. *Defidia* item inertiaque, in cibo, potu, vestitu luxus & luxuries, iudi lususque impudici, & quæcunque præterea ad corporis animive fœditatem solicitare aut commovers possunt, hoc præcepto vetantur. Nam, ut mentes etiam nostras ab appetitionibus desideriisque impudicis puras conservemus, præcipitur, propterea quod tam animæ quam corpora nostra *Templa* sunt Divino Spiritui consecrata.

Rom. 13.13.
1 Cor. 6.9,
10,15,16,
18,19.
1 Thes. 3.4,
5.7. & 5.22.
Eze. 16.49,
56.
Eccles. 33.
26.
1 Cor. 3.16,
17. & 6.15,
16.

M. Prosequere reliqua.

A. Octavum Præceptum est, Non furaberis.

M. Hoc præcepto quæ prohibentur?

A. Non ea solum furta yetantur, quæ humano jure plectuntur: sed etiam edicitur, ne nundinatio aut venditione fraudulentâ, mensuris dolosis, parumve legitimis ponderibus, aut adulterinis facitisque mercibus quenquam fallamus: néve indiciis pecuniâ tentatis, pretioque & largitione corruptis, aut ullâ alia fraude, dolöve malo adhibito, quenquam circumveniamus. *Præterea*, qui officium debitumve alteri subducunt; ut qui laborum mercedem operariis non persolvant, qui per avaritiam pauperibus egentibusque operi ferre, viduis succurrere, orbis pupillisque subvenire, peregrinis atque advenis opitulari recusant: quique rudes atque ignaros rerum non instituunt, atque erudiunt; qui consilii expertes consilio non juvant; qui vagos errantesque ab errore non avertunt, neque in rectam viam revocant atque reducunt; qui afflictis mœrentibusque consolationem non adhibent; omnésque horum similes ac lege condemnantur.

Exo. 20. 15.
Mat. 19. 18.
Pro. 11.1, &
20, 10, 23.
1 Thes. 4.6.
Tit. 2.10.
Pf. 62.10.
Pro. 17.23.
Isa. 5. 23.
Eze. 22.12.
Mal. 3.5.
1 Tim. 5.18.
Pro. 14.20,
15.19, 20.
Jac. 2.3, 9. &
23.22.
Lev. 19.9,
10. & 23.22.
Deut. 22.8,
3,4. & 24.
15.17, 19. &
27.17, 18, 19

M. Hoc Præcepto an quicquam adhuc præterea continetur?

A. Omnino: Nam ex alienis dannis utilitates nostras aucupandi, aliquam etiam voluntatem co-

Za. 8.16, 17.
Act. 30.23.

Præceptum 9. & Præceptum 10.

gitationemve suscipere, hac lege prohibemur. Nam quod in homines injuriosum est, id vel optare aut expetere vitioum est in conspectu Dei.

M. Recus jam nonum præceptum.

Exod. 20. 16.

Deut. 5. 20.

Mat. 19. 18.

A. Non eris adversus proximum tuum testis mendax.

M. Hac lex quam habet sententiam?

Exod. 23. 1.

Lev. 19. 11.

Deut. 19. 18.

19.

Ps. 15. 3.

Zeph. 3. 13.

Luc. 3. 14.

1 Pet. 2. 1, 2

Pro. 3. 3. &

12 17, 19. &

23. 23.

2 Cor. 13. 8

Eph. 4. 25.

Mat. 7. 1.

Rom. 14. 4.

1 Cor. 13. 5.

7.

A. Hac lege non apertum solum evidensque perjurium, jusjurandique violatio, sed omnis etiam vanitas, calumnia, obtructatio, maledictio, assentatio, simulatio, dissimulatioque omnis, quæ sint aut contra rem aut existimationem proximi, generatim ventantur: præcipiturque, ut nec ipsi unquam mendacium falsumve quicquam dicamus, neque in aliis, verbo, scripturâ, reticentiâve comprobemus; sed ut veritatem semper colamus, tutemur, exquiramus, atque sustentemus.

M. Nihilne ultra requiritur hæc lege?

A. Deus, qui intimos animorum nostrorum sensus penitus perspectos habet, à maledicendo nos prohibens, aliquid etiam mali temere de proximo vel suspicari opinarive prohibet; adeoque præcipit, ut quoad per veritatem licet, bene de aliis existememus, bonâque ipsis famam, quantum quidem efficere poterimus, conservemus.

M. Restat jam postremum præceptum.

Exod. 20. 17

Mic. 2. 1, 2.

Rom. 7. 7.

1 Cor. 10. 6.

A. Non concupisces cuju'quam domum, non uxorem, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec quicquam omnino aliud quod alterius sit.

M. Hoc præceptum quid ultra quam superiora impere?

15. 1. 16.

A. Antea Deus maleficia, depravataisque animorum affectiones vetuit; jam vero innocentiam omnibus suis numeris expletam à nobis exigit, adeo quidem ut nullum omnino vel tenuissimum desiderium, vel levissimæ cogitationis motum, à virtute quicquam deflectentem, in mentes nostras irreperere

patiamur. Aequum namque est, ut in animis etiam & mentibus nostris summa coram Deo castitas & sanctimonialque splendeat. Ab illo enim bonitas atque quietas non nisi perfecte absoluta probari potest; cuius etiam legem hanc suam, normam omni ex parte perfectissimam, nobis ante oculos constituit.

M. Postquam decem jam præceptorum sententiam interpretatione brevi explanasti dic mihi cunctane ea, quæ separatim articulatimq; explicuisti, in pauca confiri, breviterq; & summatim describi nequeunt.

A. Possunt sanè: nam & Christus divinus ille Doctor, totam Legis vim atque rationem coartans, ejus summam quam brevissimè his verbis exposuit; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis: hoc maximum est præceptum in Lege.* Secundum autem est huic simile, *Diliges proximum sicut te ipsum.* Ad hæc enim duo mandata universa Lex & Prophetæ referuntur.

M. Amorem in Deum cujusmodi hic a nobis desiderari putas?

A. Qui Deo sit idoneus; hoc est, ut summa potestate Dominum, summam parentem bonitate, conservatorem nostrum summam misericordiam præeditum eum esse confitemur. Ad amorem itaque erga Deum nostrum accedere debet, ut reveremur Majestatem illius, & ejus pareamus voluntati, ejusque bonitati confidamus.

M. Totum cor, anima tota, totaque vires, quid declarant?

A. Eam videlicet amoris flagrantiam, & incorruptam integritatem, ut cogitationibus, cupiditatibus, consiliis, actionibus ullis, quæ Dei amori repugnant, nihil prorsus loci relinquatur. Etenim Deum non modò plus quam sua omnia, sed multò etiam magis quam ipse se, quisque pitis dili- git.

Jer. 4. 14.
Ezek. 18. 3.
Mat. 5. 8.
Rom. 12. 2.
Psal. 5. 4. 5.
2 Cor. 6. 1.

Mar. 22. 37.
Mat. 12. 30.
Luc. 10. 27.

Deut. 10. 13.
17. 20.
Psal. 25. 1. 2.
& 31. 1.
& 96. 7. 8.
& 118. 9.

M. Nunc de proximi amore quid habes dicere?

A. Christus voluit Christianos suos summæ inter se conjunctionis vinculis arctissimè astringi. Et cum nostrī nobis amor naturalis sit, atque in animis penitus insitus, nulla expeditior, contractior nulla, nulla justitior fraterni amoris norma, nec quæ plus habeat efficacitatis reperiri potest, quam quæ ab ipso humano ingenio deducta, nobis à Domino præscribitur, ut unusquisque scilicet proximum eodem, quo seipsum, amore complectatur. Cui consequens est, ut nè quid agamus contra proximum, nè quem sermonem, ne quam cogitationem de illo habeamus, quod nobis ab aliis fieri, vel de nobis dici cogitarive nolemus.

M. Proximi vocabulum quām longè patet?

A. Non tantum prope nos habitantes, aut cognitionis, affinitatis, amicitiæ, amoris, civilisve aliquius consuetudinis vinculis astricti; sed & ignoti, atque etiam hostes hac voce proximi continentur.

M. Quando igitur Lex divini numinis piè sanguinèq; venerandi, & charitatis atq; benevolentia erga homines habenda rationem absolutam præscribit, annon ad illius normam tota est vita nostra dirigenda?

A. Omnino: atque hoc tantopere, ut Deus mores ad Legis suæ regulam conformantibus vitam pacificatur, & à Legis præscriptione aberrantibus, è contrario, sicuti supradiximus, mortem minetur.

M. Justos ergo eos esse putas, qui à jure divino nulla ex parte discedunt?

A. Certe quidem: si qui ad Legem Dei usquequaque servandam valerent, jure illi quidem justi censeri possent; sed ingenita naturæ corruptione, ita ex inscitia, debilitate, pravitate laboramus universi, ut officium jure divino debitum neque intelligamus, neque illi satisfacere aut valeamus, aut velimus. Tametsi enim inveniatur unus aliquis qui in aliqua re una & altera externa Legem ob-

Deut 8 1. &
11. 18, 28. &
30 15, 16, 17
Joan. 1. 50.
Rom. 6. 23.
& 10. 5.

Gen. 6. 5. &
8 21.
Prov. 20. 9.
Ro. 7. 14, 15.
Gal. 21. 6.

Joan. 13. 34,
35.
1 Cor. 13 4,
5. Eph. 5. 2.
Phi. 2. 1, 2, 3.
1 Thes. 4. 9,
10. Mat 7.
12. & 22 79
Luc. 6. 31.
Ro. 13. 8, 10
1 Cor. 13. 5,
6, &c.

observet, tamen is in multis aliis à recto discedit; & humanus animas ab illa iustitia atque innocentia interiori, quam Lex requirit, perpetuò aberrat. Quamobrem nemo jure iustus esse potest in conspectu Dei, qui de omnibus (qui non omnia jure diuino descripta exequuntur) sententiam fert, eosque detestatur atque execratur.

M. Num igitur Lex cunctos omnino mortales misserrimè hac conditione, sine ullo prorsus remedio, astringit?

A. Deo diffidentibus, & à religione pietatèque remotis, Lex hanc quam memoravi conditionem constituit, illis ab omni omnino spe derelictis: qui ut nè tenuissimam quidem particulam Legis præstare possunt, ita nihil quicquam Dei misericordiæ per Christum confidunt, prèis verò Lex aliarum utilitatem fructus præbet.

M. Quinam illi sint, dicit.

A. Primum omnium, Lex vitæ regulam perfectè absolutam nobis ante oculos proponens, diligentiam nostram excitat, ut mores nostros ad illam dirigamus.

M. Quid præterea?

A. Secundum, cùm Legem, ultra quam mortalium vires præstare possunt, requirere, nobisque potestatem tanti oneris sustinendi deesse animadvertisimus, ad auxilium à Deo flagitandum Lege exsuscitamus.

M. Perge.

A. Porro autem, cùm turpitudinis nostræ labes atque fœditatem in Lege ut in speculo cernimus, tanquam frænos nobis injicit, reprimitque, nè integritate nostrâ confisi, superbos nos in conspectu Dei præbeamus.

M. Prosequere.

A. Quando peccati quod Divinæ Legis est violatio, conscientiâ stimulamur atque convincimur, intelligimusque nos per peccatum in execrationem, acerbissimum odium, gravissimamque Divini

Pro. 30. 9.

Deut. 27. 16.

Gal. 3. 10.

Jac. 2. 10, 11.

Deut. 27. 26.

Rom. 3. 10,

&c. & 8. 7. 8.

Eph. 5. 5. 6.

Jac. 3. 10.

Deut. 6. 6. 7.

Jos. 1. 7. 8.

Ps. 1. 2.

Rom. 3. 19.

& 7. 14. 15.

2 Cor. 3. 5.

Pf. 119. 5.

12, 27, 28,

33, 34 &c.

Rom. 3. 10,

11, 12, 19, 20

& 7. 7.

Pro. 30. 9. &

1 Joan. 3. 4.

Deut. 27. 26

Gal. 3. 10.

Rom. 1. 18.

& 2. 8. & 4.

15 & 6. 23.

2 Cor. 3. 7. 9

nu-

numinis offendit, atque indignationem incurrit? mercedemque atque stipendium, quod peccatum meretur, esse, ut non solum omnibus calamitatibus atque miseriis hujus vitæ, morbisque, & morte corporis afficiamur; verum etiam ut damnatione atque interitu sempiterno mulctemur: simul atque ex Lege agnoscimus, nos per peccatum in hunc condemnatorum statum, quo nihil tetius cogitari potest, pervenisse; toto pectore, tota mente, toto corde animoque cohorremus & contremiscimus: atque ita, ut casum nostrum salutariter doleamus, & ut nosmet nostri pœnitentia, Lex efficit; impellitque ut peccatorum veniam, justitiam & vitam sempiternam (quæ ex Lege adipisci non possumus) à Christo Servatore tantum, & per Christum expetamus atque expectemus.

Rom. 3, 20,
21, 22 &
5, 15, 16.
Gal. 2, 16.
Rom. 10, 4.
Gal. 3, 10,
11, 24.

M. Legem igitur quantum intelligo, tanquam magistrum se ducemque ad Christum præbere affirmas, quæ nos, nosmet nostri pœnitentiæque & fidei recta ad ipsum via perducat.

A. Sanè ita est: simulque ex his perspicuum est illud, Legem non frustra latam esse, tametsi mortales ab officiis, quod Lex requirit, præstandi facultate longissime absint.

M. Verum dicas. Nunc dilecte fili, quando de Lege & Obedientia satis, ut in hac contractione brevitatemque dictum sit: ratio flagitat, ut proxime dicatur de Evangelio, quod divina per Christum misericordia promissa, eis qui contra Legem commiserunt, modò ipsos commissi pœnitentia, facta, complebitur; ad quod Evangelium fides præcipue referenda est: hoc enim secundo loco in nostra distributione propositum fuit; & eorum quæ tractavimus continuacione, quasi manus, ed deducti sumus. Dic ergo quæ sit Evangelii fideique nostræ summa.

A. Eadem illa, quæ Christianæ fidei principes articulos, una olim auctore contractos comprehendit, quāmque vulgus ex prima voce nominat, [The Creed] id est, fidem nostram.

M. Fi-

M. *Fidem tuam prouicia.*

A. **C**redo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ. Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui conceptus est ex Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Descendit ad inferos, tertio die resurrexit a mortuis. Ascendit ad cœlum, sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis, inde venturus est ad judicandum vivos & mortuos. Credo in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam Catholica-^m, Sanctorum communionem, remissionem pec-^mcatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Amen.

M. *Universam hanc fidei confessioem in quatuor membra dispertiris?*

A. In quatuor principalia: in quorum primo, de Deo Patre, & rerum omnium creatione: in secundo, de ejus filio Iesu Christo, quod & humanæ redēptionis summam omnem continet: in tertio, de Sacro Spiritu: in quarto, de Ecclesia, & de Dei donis Ecclesiæ per Christum datis, explicatur.

M. *Age igitur, hunc ordinem in explanandis istis quatuor partibus conservato: principio vero credendi verbum in primo Christianæ fidei introitu, quam vobis babeat expone.*

A. * Hac voce significo, veram me atque vivam, hoc est, Christiani hominis fidem in Dum Patrem, Deum Filium, & Deum Spiritum Sanctum habere, eamque me fidem hac confessionis formula profite-
ri, firmissimeque asseverare.

M. *Viva ea veraque Christiana fides quæ sit, mibi quam potes apertissime declarato.*

A. Fides est certa cognitio paternæ Dei erga nos per Christum benevolentia, fiduciāque in eadem, sicuti in Evangelio testatum est: quæ studium pia-
vitæ, id est, Dei Patris voluntati obsequendi semper conjunctum habet,

* Mat. 10.
32. & 28. 19.
Joan. 1. 12.
13. Rom. 1.
17. & 10. 9.
Gal. 3. 26.
Heb. 4. 14.
Joan. 12. 13.
Col. 2. 2, 3.
Rom. 8. 1,
14, 38, 39.
Heb. 10. 22,
23. & 11. 1.
Psal. 1. 3.
Mat. 7. 17,
18. & 13. 28
Gal 5. 6.
1 Pet. 1. 13,
14, 15.

M. Intelligis igitur, nullos impios, qui aut de Dei misericordia desperant, aut ejus justitiam non peritescunt, sed vitam vaniosam animo seculo vivunt, hanc veram Christianam fidem habere posse, iametsi ejus verba pronuntient?

A. Ita omnino intellexi.

M. Cum non nisi unus sit Deus, dic quare in Christianæ fidei confessione tres nominentur, * Pater, Filius, & Spiritus Sanctus.

Mat. 3,6.
17. & 28,19.
1 Joan. 5,7.

Joan. 10,30.
& 14,7,8,9.

Pro. 25,16.
Pf. 2,7.

Mat. 3,17.
Joan. 1,14.

Rom. 15,6.
2 Cor. 1,3.

Gen. 1,27.
Mal. 1,6. &

2,10.
Joan. 1,12.

& 3,3,5.

Rom. 8,15,
16,17.

Gal. 4,5,6.
Eph. 1,5,6.

Tat. 3,7.

1 Pe. 3,4,23

Isa. 40,21,
22, &c.

Mat. 6,26,
30, & 10.

19, &c.

Eph. 1,11.

Heb. 1,2,3.

Joan. 1,10.

Mat. 8,3,13.

Lu. 22,31,32

Jo. 10,28,29

& 19,10,11

Act. 2,23,24

& 4,21,22.

& 12,11.

A. Non variorum Deorum hæc sunt nomina, sed trium diversarum in una Divinitate personarum: nam Deus Pater, Deus Filius, & Deus Spiritus Sanctus, tres Personæ, unus tantum Deus sunt, sicuti edocti sumus ex Sacris Literis; quibus promptum potius fidem adjungere, quam tam penitus reconditi & abditi mysterii infinitam altitudinem curiosè scrutari debemus.

M. Verissime loqueris: perge porro. Quamobrem Deum Patris nomine nuncupas?

A. Primum omnium, maximèque quod unici Filii sui Jesu Christi natura Pater sit. Deinde, quod noster etiam sit Pater, tum quia nos condidit, omnibusque vitam dedit, tum etiam quod nos iterum divine per Spiritum Sanctum generavit, & per fidem in verum suum atque naturalem Filium Jesum Christum nos elegit, sibique filios & regni coelestis atque sempiternæ vitæ heredes per eundem instituit.

M. Cur Deum omnipotentem appellas?

A. Quod & fabricatus est omnia, & omnes res ex sua voluntate moderandi summam potestatem habet.

M. Spiritusne etiam malitiosi impiorum homines in Dei potestate continentur?

A. Nunquam, alioquin sine summa sollicitudine essemus, si quam illi laedendi nos facultatem, contra divinam voluntatem haberent. Verum ea nos consolatione suslentamur; quod neque Dæmones, neque

neque consceleratissimi homines, nihil quicquam, nisi Dei arbitratu vel permissione, tentare omnino valeant: quodque nos adeo in tutela Patris omnium rerum præpotentis sumus, ut ne ullus quidem capit is nostri pilus, nisi ipsius voluntate, qui nobis optimè vult, in terram decidere possit.

Luc. 12.7.
& 21.18.

M. *Cur adjungitur, Deum cœli & terra creatorem esse?*

A. Quod divinam potentiam, sapientiam, atque bonitatem (quæ per se intelligentia comprehendunt non possunt) in ejus operibus, ut in speculis, intueri liceat. Nam cum immensam illam mundi magnitudinem contuemur, eamque esse partium omnium constitutionem, ut neque ad aspectum magis decoræ, neque magis at utilitates omnes accommodatæ excogitari possunt; artificis illico effectorisque infinita potentia, sapientia, bonitas, nobis ante oculos mentis obversantur.

M. *Qua ratione universa à Deo condita esse affirmas?*

A. Deum Patrem Opt. Max. à principio, & ex nihilo, per potentiam sui verbi, hoc est, Jesu Christi filii sui, totum hunc spectabilem mundum & universa in eo inclusa, atque spiritus etiam corporis expertes (quos nuncupamus Angelos) fabricatum esse & construxisse.

Gen. 1.1, &c
Pf. 33.6, 7.
& 89.11.
Joan. 1.3.
Act. 14. 15.
1 Cor. 8.6.
Heb. 1.12.
Col. 1.16.

M. *Num censes tamen satis pliè asseverari, Deum spiritus omnes malitiosos, etiam eos qui à nobis diabolis nominantur, fecisse?*

A. Deus illos tales non efficit: verum illi à prima creatione, suo ipsorum vitio, omni restitutionis spe perditâ, defecerunt: proinde non creatione & naturâ, sed naturæ corruptelâ depravati sunt.

Gen. 1.31.
Joan. 1.44.
Jud. 6.

M. *Satis Deo fuit cuncta semel creasse, postea verò omni rerum curationi vacasse?*

Pf. 75.3. &
104. 89. &
145. 14, 15.
& 147. 2, 5, 6
Col. 1.16, 17
Heb. 1.2, 3.

A. Nequaquam: Deus enim ut omnia fecit, ita omnia fulcit & moderatur; alioqui universa in nihilum subito occiderent.

M. *Quem*

M. Quem sibi finem Deus Opt. Max. in condendis gubernandisque rebus omnibus proposuisse putas?

Gen. 1. 26,
29. Pl. 8. 6. 7
& 104. 14.
15. Pro. 16.
4. Isa. 43. 7.
Rom. 1. 56.
Col. 1. 16.

A. Hominum gratiâ fabricatus est mundus; & quæ in eo continentur cuncta comparata sunt, ut utilitati commodisque humanis servirent. Et ut cætera universa humani generis cauſâ, ita hominem ipsum Deus ad suam propriè gloriam fecit.

M. Ediffere quis primus fuerit hominis ortus atque fabricatio.

Gen. 1. 26, 27
& 2. 7, 8, 30,
21, 33.

A. Deus ut à Mose inscriptis relictum est, primo homini, è limo terræ formato, animam atque vitam inspiravit: fœminam exinde deductam ex viri somno consopiti latere, & in lucem editam; cum viro sociavit ut adjutrix, vitæque illi consors esset.

M. Cum in viris simul. & fœminis pravitus, nequitia, distortioque adeo summa nunc appareat, num à principio Deus eos ejusmodi fabricavit?

Gen. 1. 26,
27, 31.
Col. 3. 10.

A. Minime omnium: nam Deus perfectissimè bonu[m], nihil aliud quam bonum facere potest. Deus igitur ad suam imaginem similitudinēque hominem initio formavit.

M. Quænam est illa imago, secundum quam hominem factum esse dicas?

Eph. 4. 23, 24
Rom. 9. 14.
Col. 3. 10.
1. Joan. 1. 5.
& 2. 29. &
33. Sap. 1.
13, 14, &c.
Gen. 3. 1, 2,
3, &c.
Sap. 1. 13,
14. 1 Cor.
2. 14.
Rom. 8. 7, 8.
2. Cor. 3. 5;
15.
Rom. 6. 23.
Eph. 5. 5, 6.

A. Ea est justitia omni ex parte perfecta, summaque sanctitas, quæ ad ipsam divinam naturam propriè pertinet; quæ homini cum Deo similitudo usque eo fuit, quoad eam homo peccatorum malum foedavit.

M. Qua ratione istud factum esse dicas?

A. Fœmina à Diabolo circumventa, virum impulit ut fructum, quo illi à Deo interdictum fuerat, comederet: quo illorum facto, imago, secundum quam creati sunt, est obliterata: & cum ipsis, tum ipsorum posteri, Deo adversarii, perversi imbecillésque ad omne bonum effecti, non in omnes solum vitæ hujus miseras, corporis moibes, atque mortem, sed & interitum etiam sempiter-

num,

num, perpetuamque damnationem inciderunt.

M. *Utrum tamen existimari non queat, graviter nimis Deum poni unius gustatum vindicasse?*

A. Detestabile illud hominis facinus, quasi levius culpa fuerit, nemo verbis extenuare, aut ex pomo & immoderata modo edacitate rem aestimare velit. Ipse enim pariter cum uxore sua fallacibus Satanae blandimentis illeatus illaqueatusque, infidelis a Dei veritate ad vanitatem declinavit: falsis Serpentis criminibus, quibus de mendacio, invidentia, & malevola commodi alicujus subductio- ne Deum accusabat, fidem adjunxit: innumerabilibus beneficiis ornatus, ingrato in Deum, qui ea contulit, animo fuit: homulus ex terra modo lutoque factus, non satis esse putans, quod similitudo illi cum Deo esset, per intolerandam insolentiam & arrogantiem exquare se cum divina majestate expetivit: postremo, Creatoris se ditio- ni subtraxit, jugum etiam ejus a suis cervicibus pro- tervè repulit. Inaniter igitur *Adæ* maleficium manuitur.

M. *Verum cur ob parentum scelera posteri omnes, de tam beato vitæ statu dejecti, ut in omnes calamitates incideant?*

A. Deus *Adamum* illis honoris insignibus orna- vit, ut ea cum sibi tum suis, id est, toti humano generi aut servaret aut amitteret. Neque aliter fieri potuit, quin sicut ex arbore mala mali fructus eduntur: ita *Adamo* peccati corruptela depravato, omnis ejus progenies ingenito illo peccato (quod Originale vocant) corrumperetur. Quanquam quid opus est tam graviter de parente *Adamo* con- queri? quando nos etiam ipsi ob plurima nostra maximaque vitia, calamitatibus omnibus dam- natione morteque dignissime multemur: a quibus malis ut liberemur, nihil in nobis, aut in ulla alia creatura, opis aut auxiliis oramino super- est.

Gen. 3. 3,4,
5,6,11,22.

Gen. 1. 26,
29.

Pl. 8.4,5,6.
& 104. 14.

15.

Gen. 1. 26,27

Col. 3.10.

Ole 6.7.

Mat. 7.18 &
12.33.

Rom. 5. 12,
14,17,&c.

Ole 6.7.

Roma. 6.23.

2 Cor. 3.5.

Eph. 5.5,6.

M. Quæ spes est igitur, consolatio reliqua, & in quo sita?

Ge. 3.14,15.

Ro. 5.15,16

Gal. 3.16,19

Heb. 2.14,

15,16.

A. Promisit Deus fore, ut semen mulieris, qui est Jesus Christus filius Virginis Mariæ; Serpentis, hoc est, Diaboli, qui eos decepit, caput contereret, iplōsque atque eorum posteros, qui promisso illi fidem haberent, liberaret. Atque hoc illud est, quod in secunda jam Symboli parte sequitur, *Credo in Jesus Christum.*

M. Nomen Jesus quid significat?

Mat. 1.21.

A& 10.38.

Col. 1.13,14

Heb. 2.14,15

1 Joan. 3.8.

A. Jesus sermone nostro idem est quod Servator; Jesus enim Christus filius Dei, idemque Virginis filius, nos, qui scelere devincti, & sub antiqui Serpentis Diaboli serviti jugo captivi, sempiternaque mortis vinculis constricti, turpissime miserrimeque jacebamus, in libertatem vindicavit, atque ad salutem reduxit.

M. Quis nomen Iesu illi imposuit?

A. Angelus ex Dei ipsis præcepto.

M. Explica nunc quid Christi nomen significat.

A. Christus idem est atque si Unctum appellareret; quō nomine indicatur eum Spiritus Sancti unctione maximum regem, sacerdotem, atque prophetam creatum esse.

M. Christi regnum estne mundanum?

A. Nequaquam, verum spirituale & sempiternum; cuius regni gubernacula sunt Dei Verbum, atque Spiritus; quæ tum justitiam tum vitam secum afferunt. (num?

M. Quam nobis utilitatem præbet hoc Christi regnum?

A. Vires nobis armaque spiritualia, quibus atroces & truculentos animarum nostrarum hostes, carnem, mundum, peccatum, diabolum, profligemus, adjumentaque ad vitam cum virtute & sanctitate degendum subministrat.

M. Cujusmodi sacerdos est Christus?

A. Summus atque æternus, qui solus in conspectu Dei venire, solus sacrificium, quod Deo placat

ceat satisfaciārque, cohēcere, solus iratum Deum placatum efficere potest.

M. *Cui nobis utilitati sunt ista?*

A. Nobis ut pacatus propitiūsque sit Deus, postulat & deprecatur; nobis offendit Deum lenit, nōsq; in gratiam cum Patre reducit. Solus enim Christus pacificator nobis propositus est, qui nobis Dei gratiam reconciliat. Imō verō Sacerdotii etiam sui nos quasi consortes esse voluit, nobis introitum ad Patrem patefaciens, ut in illius præsentia cum spe summa comparere, nōsq; & nostra omnia veluti hostias ad sacrificium Deo Patri per ipsum præbere non dubitemus.

Joan. 14.27.
Act. 10.36.
Eph. 2.14,
15, &c.
Col. 1.20.
He. 9.14, 15.
1 Tim. 2.5.
Rom. 8.15.
& 12.1.
Gal. 4.5, 6.
Eph. 3.12.
He. 4.15, 16

M. *Qualis Propheta est Christus?*

A. Quum reliquos omnes Prophetas atque Doctores Dei servos despicerent mortales, Christus ipse Dei Filius, & Prophetarum omnium Dominus, Patris Interpres, & Nuntius de cœlo ad homines descendit, ut paternam voluntatem planè explicaret, mortalésque rediā Dei atque omnis veritatis intelligentiā informaret. Atque ita Christi nomine tria illa officia comprehenduntur, quæ Dei Filius sibi à Patre delata persolvit, ut omnis eorum fructus nos secum particeps ficeret. Filius enim Dei non solum nominatur, & est regēra *Iesus Christus*, hoc est, Servator, Rex, Sacerdos, Propheta; sed & nobis ita est, ad nostrāmque utilitatem atque salutem.

Luc. 7.16.
Act. 7.37.
Heb. 1.1, 2.
Joan. 8.26,
40. & 15.
15. & 17.6,
7, &c. & 18.
37.

M. *Qua ratione Christum filium Dei unicum profiteris, quando qui pīi sunt omnes filii Dei vocentur?*

A. Quod solus Christus naturalis Dei Filius, ejusdēmque sit cum Patre substantiæ. Nos verō cum natura Adami veteris filii sumus, gratia tamen benevolentiāque qua nos per Christum servatorem nostrum prosequitur, filii Dei adoptamur.

Mat. 2.15.
& 3.17.
Joan. 1.14,
34. & 14.
10, 11.
Heb. 1.2, 3,
& 5.5.
Rom. 8.14, 15.
Gal. 4.4, 5.
Eph. 1.5.
1 John. 3.1.

M. *Quam ob causam Christum Dominum nostrum nuncupas?*

A. Propterea quod Angelorum, hominum, rerum-que

Mat. 9. 6. &
10. 1. & 11.
27, 28. &
28. 18. que omnium dominatus sit illi à Patre traditus;
quodque suo arbitratu atque potentia, regnum Dei
tum in cœlo tum in terra moderetur.

M. *Nunc quidnam restat?*

Lu. 1. 32, 33.
Eph. 1. 20,
21, &c.
Deut. 10. 12,
20.
Mal. 1. 6.
Lu. 9. 23, 24
& 14. 26, 27.
Heb. 2. 1, 2,
&c. A. Hac cogitatione communione sunt pii omnes,
non ad suum sibi arbitrium vivere licere, verum
oportere eos corporibus simul & animis, in vita pa-
riter atque in morte, toto se ad Domini sui nuntium
accommodeare, ipsique in rebus omnibus obtempe-
rare, & fideliter inservire.

M. *Quid tam inde?*

A. Declaratur quemadmodum naturam huma-
nam suscepit, cunctaque persecerit, quæ saluti no-
stræ opus erant.

M. *Eratne ergo necessarium filium Dei hominem
esse?*

A. Maximè: nam quod homo in Deum nefariè
commisit, id hominis etiam suppicio luendum
erat, atque expiandum: quod onus longè gravissi-
mum solus Jesus Christus, idem Deus & idem ho-
mo, suscipere poterat: quin nec potuit aliis medi-
ator inveniri, qui à Dœo pacem atque veniam homi-
nibus impretraret, nisi Deus simul & homo Jesus
Christus.

M. *Quid deinde sequitur?*

A. Christum è Spiritu Sancto conceptum, ex
Maria Virgine natum esse.

M. *Quamobrem vulgari hominum consuetudine,
naturaliterque generatus non est?*

A. Propterea quod per quem peccatorum no-
strorum nasculæ erant delendæ, eum ab omni om-
nino peccato integrum conservari par erat. Ob eam
igitur ipsam causam castissimus ille Agnus Dei Je-
sus Christus admirabili Spiritu Sancti virtute, ex
incorrupta Virgine Maria, purus ab omni peccati
labe conceptus atque natus est.

M. *Quare Virginis Maria nomen commemora-
tur?*

A. Ut agnoscamus Christum esse verum illud solum
men Abraham atque Davidis, de quo Prophetæ, ora-
culis instinctu divino editis, prænuntiabant atque
præmonuerunt: ex Abraham enim & Davidis stirpe
Maria Virgo directo est ordine procreata.

Gen. 22. 18.
Isa. 11. 1.
Mat. 11. &c.
& 22. 42.
Rom. 1. 3.

M. Reliqua, ut instituisti, deinceps persequere.

A. Paschus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus,
& sepultus est.

M. Verum cur symbolum, Christi vita silentio præ-
terita, protinus ab eis ortu ad mortem transiit?

A. Quod in symbolo summa solum redemptio-
nis nostræ capita memorentur, quæque illi adeò
sunt peculiaria, ut illius vim omnem in se inclusam
teneant.

Isa. 53.
Act. 13. 23.
37, &c.

M. Mortis ejus rationem paulo adhuc apertius ex-
plicato.

A. A discipulo suo Iuda, qui corruptus pretio-
que conductus ad id fuerat, est perfidus & proditus;
a reliquis discipulis desertus, a Petro denegatus,
ejuratusque; a Iuda falsis criminibus objectis
malitiosè accusatus, a Pontio Pilato Romano Præ-
fide condemnatus est, pugnis lorisque cæsius, con-
textis spinis coronatus, togâ purpureâ indutus, ali-
isque multis modis indignissimè crudelissimèque
tractatus est & iudicatus; tandemque cruce cer-
vicibus impositâ, extra urbem in locum qui Cal-
varia appellabatur ad supplicium tractus est: ubi
medium inter duos latrones ignominiosissimè cruci-
luffixerunt: in qua, summo cruciatu confectus, cru-
delissimam probrofissimamque mortem oppetiit;
animi interim dolores, quavis morte acerbiores, per-
pessus.

Mat. 26. 14,
15 & 17. to-
tum.
Mar. 14. 45,
&c. & 15.
totum.
Luc. 22. 47,
&c. & 23.
totum.
Joan. 18. &
19. totum.

M. Suâne voluntate an vi coactus ista sustinuit
Christus?

A. Tametsi probrofia hæc sævissimamque mors hu-
manæ suæ naturæ maximè terribilis erat; volunta-
ti tamen Patris sui, qui isti ipsum morti addixe-
rat, totum se permisit: itaque contumeliosa illa

Mat. 26. 37,
38. 39. 41. 42
53. & 20. 28
Mar. 10. 45.
Joan. 10. 11,
15. 17. 18.
Phil. 2. 8.
in Luc. 23. 34.

in se probra, tormenta, mortemque atrocissimam sponte & patientissime perulit; tum Patri obtemperans, tum veniam iis a quibus est in crucem actus, a Deo precatus.

M. *Quamobrem voluit Deus innocentissimum filium suum tam ignominioso truculentoque genere mortis affici?*

A. Christus Deo Patri pro nobis se obligavit atque spospondit: quicquid ergo nos debeamus, aut eramus commeriti, id omne sibi præstandum, solendum, & dependendum, Christus in se recepit. Et proinde ipse, tametsi maximè innoxius, pro nobis nocentissimis luit; Deusque Pater onus illi nostrum imponebat, summâ juri judiciique severitate in eum animadvertisit, ut nobis ipius causa summam misericordiam impertiretur.

M. *Summam igitur beneficiorum illorum, quæ ex Christi morte capimus, mihi explicato.*

A. Christus, quemadmodum antè attigi, nostro nomine locoque Deo Patri sat is dedit, se pro nostris peccatis ipsi esse satisfacturum se: se ipsis iram in nos, ob contumaciam nostram conceptam, suavissimo obedientiæ suæ sacrificio placaturum, nosque in gratiam cum Deo restitutum esse. Atque ita Christus innocentissimus ille Dei Agnus vinculis constrictus est, ut nocentes nos, qui Satanæ, morti, & damnationi eramus mancipati, in libertatem vindicaret. Christus, qui extra omnem omnino culpam erat, accusatus condemnatusque fuit judicis terribilis sententiæ; ut nos, qui culpâ tenebamur maximè damnationeque eramus dignissimi, pro cælesti tribunali absolveret. Christus pretioso sanguine suo pro nobis fuso, peccatorum nostrorum maculas sor-desque eluit atque delevit. Christus, postremò, contumeliis, quibus est immeritissime vexatus, acerbissimâque atque ignominiosissimâ morte, qua est affectus, nos a poena, ignominia, morteque sempiterna, quæ nostris sceleribus eramus maximè com-meriti,

meriti, liberavit: adeoque peccata omnia nostra oblitione sepulta, & procul à Dei conspectu per Christum amota sunt. Atque ita miseriarum omnium nostrarum, in quas vel origine per Adamum, vel postea propriis nostris peccatis incidimus, Christi perpeccio medicina est, atque remedium, modo fiduciam omnemque spem in illo collocemus, amoréque illius amplectamur.

M. *Morte tamen corporis, quæ pœna peccato debita pars aliqua est, nos nihilominus multatamur.*

A. Corporis mors, quæ sine Christo atrium inferiorum fuerat, jam per Christum omnibus illi fidentibus, janua aditusque in Cœlum est effecta; quemadmodum & Christus ipse per mortem suum est regnum ingressus: ita ut mors, quæ antea peccati poena erat, jam per Christum in maximo sit lucro ponenda.

M. *Ecquem alium nobis utilitatis fructum præbet mors Christi?*

A. Christi supplicium & mors non solum æuminarum nostrarum, ut ante dixi, salutare medicamentum; sed & exemplar etiam est nobis ad imitandum,

M. *Idem istud planius expone.*

A. Debemus & nos, ad exemplum Christi, voluntati Dei cœlestis nostri Patris obediere, injuriasque omnes nobis ab aliis illatas patienter accipere: vitiosos carnis appetitus cruci suffigere, peccatisque omnibus quasi mortuos sepulcrosque esse, ita ut posthac nihil mali admittamus; idq; exemplo Christi, qui propter peccatum in crucem sublatius, mortuus & sepultus est. Et revera depravatæ affectiones (quæ alioquin indomitæ sunt) in iis qui Christo per fidem adhærent, ita virtute mortis ejus quasi cruci suffiguntur, illarumque incendia ipsius sanguinis ita restringuntur, ut spiritui multo obsequentiores reddantur.

Atque ita virtute mortis ejus ad ea præstanda confirmamur, ad quæ vitæ, mortisque ejus exemplis excitamur.

M. Annon ē de nostro etiam in Christum officio commonemur?

A. Commonemur profectò, non in nostra nos esse potestate, ut quæcunque velimus, nostro arbitratu faciamus; verum Christi, qui nos tam

Rom. 14.7.8.

1 Cor. 6.20.

2 Col 1.15.

1 Thes. 5.10.

magno redemit, nos totos esse; illius voluntati parere, ad illius nos nutum accommodare oportere: Christum, qui nos adhuc hostes amore tan-

Rom. 5.8.10.

to prior amplexus est, ut redamemus, maximè nos esse obligatos: paratissimos etiam esse debere Christo, qui ita se nobis totum dedit, omnia no-

Mat. 10.37.

& 16. 25.

Luc. 9.3.24.

&c. & 14.26.

stra nōsq; adeo ipsos totos vicissim reddere: Christi causa non omnia solum mundana commoda, hujusq; vitæ voluptates negligere, sed & vitam adeo ipsam deserere, potius quam Christum amittamus, nostrumq; erga ipsum officium pietatēmq;

Mat. 16.25.

Mat. 8.35,

&c.

non præstemus. Beata est enim censenda mors quæ mortalis vitæ conditioni debita, Christi maximè gratia, oppetita est: gratia dico Christi, qui sua sponte vitam profudit, morteque pro nobis occubuit; quique vitæ autor mortuos nos à morte revocatos & vult & potest immortalitate donare.

M. Quare adjungis, Eum fuisse etiam sepultum?

A. Corpus exanime sepultura est affectum, ut omnes ejus mortem exploratam magis, penitusq; cognitam haberent; nam si redivivus subito extitisset, mors ejus in quæstionem à multis dubitacionémque adducta, scrupulúsque hominibus fuisse injectus.

M. Ejus ad inferos descensus, quam habet sententiam?

A. Quòd Christus ut corpore in terræ viscera, ita anima à corpore separata, ad inferos descendit;

1 Pet. 3.18,

19.

dit; pariterque mortis ejus vis ad mortuos, infestisque adeo ipsos usque eo permanavit, ut & animæ incredulorum tristissimæ, ipsorumque incredulitate maximè debitæ condemnationis sensum perciperent; ipsaq; Satanas inferorum princeps, tyrannidis suæ, & tenebratum potentiam omnem afflictam, profligatam, & ruina opresam esse animadverteret: è contraria verò parte, mortui, qui vivi Christo confidebant, redemptionis suæ opus jam perfectum esse petspicerent; ejusq; vim & effectum sentientes, dulcissimo perpetuoque solatio fruerentur.

^{1 Cor. 15.54}
55, &c.
^{Heb. 2.14, 1}
^{Ioan. 5.25,}
^{28 & 11.25,}
^{26.}
^{Rom. 14.8, 9}
^{Col. 1.13, 14}
^{19, 20.}

M. Reliqua nunc persequamur.

A. Tertio die resurrexit à mortuis.

M. Satisne ergo effectum non erat, quod Christi morte nobis culpa liberatis, venia data sit?

A. Id sat non fuisse constabit, si vel ipsius, vel nostram conditionem nobiscum reputemus: Nam si in vitam non rediisset, nequaquam Dei filius fuisse habitus; neque nos morte eripere potuisset: At à mortuis ad vitam sempiternam excitatus, & divinitatis suæ vim ostendit, pariterq; peccati se, & mortis atque ipsius etiam Diaboli dominorem esse comprobavit.

M. Qua adipissimur commoda ex eo quod Christus rediivivus fuit?

A. Plurima, maximaque. Etenim illinc desiderium nobis facultaque, atque adjumenta ad vitam cum virtute pietateque degendam, suppeditantur. Illinc nos Christus Iustitia, quæ nobis antea defuit, imbuuit. Et Christus à mortuis ad vitam exurgens, viræ nobis autor existit: illinc enim spes nobis ostenditur, fore aliquando tempus, cùm & mortalia corpora nostra à morte ad vitam reducentur; quod Christus nos resurrectionis virtæq; suæ fecit participes. Fieri enim omnino non posset, ut Christus caput nostrum reviviscens

^{Gal. 2.19, 20}
^{Rom. 4.25,}
^{& 5.15, &c.,}
^{& 6.4, 5, 1,}
^{12, &c.}
^{1 Cor. 15.20,}
^{&c.}
^{1 Thes. 4.14.}

^{Col. 1.18.}
^{2 Tim. 2.11,}
^{21.}

nos sui corporis membra, morte in nihilum recidere, funditusque interire patiatur.

M. Perge.

A. Sicuti sacræ Literæ declarant, Christum propter justitiam nostram excitatum fuisse, ita nos etiam docent, ut Christi exemplo de mortiferis peccatorum operibus exurgentibus, justitiae posthac, atq; sanctitati vivamus: ad quod præstandum virtute potentiaque gloriose resurrectionis suæ nos Christus corroborat.

Rom. 6,4,
&c.
9,10,11,&c.
Col. 3,1,2,
&c.
Eph. 5,23.
&c.

Mat. 16,19.
Luc. 24,51
Act. 1,9,10,
&c.

Joan. 12,8,&
16,15,16,28
& 20,7.

Joan. 17,5.
Mat. 18,20,
& 28,20.
Joan 14,18.
& 16,7.
Rom 8,9,
&c.

M. Quid in Fidei confessione deinde sequitur?

A. Alcendit ad cœlum, sedet ad dextram Dæi Patris omnipotentis.

M. Hoc, quemadmodum sit accipiendum, expone.

A. Planissimè, quod Christus corpore ascendit in cœlum, in quo antea corpore non aderat: quodq; è terra in qua prius corpore præsens fuit, discessit.

M. Annon ergo nobiscum amplius in terris adest?

A. Præmonuit ipse Apostolos suos, non semper se cum illis præsentem futuram: quod de corpora ejus præsentia est intelligendum. Divina enim natura sua, qua universa complet, tum in cœlo semper aderat, tum eadem, & Spiritus sui virtute, præsens Ecclisie suæ in terris perpetuo adest, & ad futurus est, usque eo dum mundana omnia ad exitum perveniant.

M. Minimè ergo deserti sumu ab auxilio, defensioneque Christi, tametsi corpore præsentem illum non habeamus?

A. Nequaquam. Christus enim Patri ad dextram assidens, potestate, sapientia, providentiaq; sua mundum regit & moderatur: movet, gubernat, temperat universa: sacrum etiam Spiritum suum, ut maximum charitatis in nos suæ pignus de cœlo, ut est pollicitus, in animos nostros demittit; cuius sui Spiritus clarissimo lumine mentes nostras,

Apoc. 11,15.
Rom. 5,5,&c.
3,4,5,9,&c.

nostras tenebris cœcisque nubibus circumfusas, illustrat: ab animis etiam nostris ægritudinem repellit, consolationeque nos levat atq; sustentat, eadem præstitutus, quo ad hic mundus exitum habebit.

M. *Nunc etiam dicit quid præcipue de Christi ascensu, sessioneque à dextra Patris consideres, quod quidem ad Christum ipsum propriè pertineat.*

A. *Æquum fuerat, ut Christus, qui ab altissimo decoris & amplitudinis loco ad infimum servi gradum, dedeculq; condemnations & ignominiose mortis se se demiserat, ad illustrissimum vicissim honorem, ad celissimumque dignitatis sedem ascenderet, & in antiquum statum restitueretur: ut contemptio videlicet illatāq; ipsi probra, gloria & majestate, quasi paria paribus compensarentur.*

M. *Nobis veri Christi in cælum ascensus, sessioneque à Patris dextra, quam adfert utilitatem?*

A. *Principio, Christus, ut hominum gratia è cœlo in terram, tanquam, ad exulandum, venit; ita & in cælum patrimonium suum, hominum vice, ascendit, viam qua nobis sit ingrediendum in cælum muniens, cœlsque portas nobis prius ob peccatum occlusas referans. Porro, præsens coram Dei, nōsque illi commendans, & veniam nobis ab illo petens, causæ nostræ patrocinium suscipit, quo defensore causam nunquam amitterimus.*

M. *Verum qua ratione ascensas Christi in cælum imitatores esse possumus?*

A. *Suscipere in posterum, mentisque & animaciem in cælum, ubi Christus patri dexter as fidet, intendere debemus: cogitationes omnes, & curas nostras in rebus divinis, cœlestibus, semipiternis; non in humanis, terrenis atque fragilibus defigentes.*

M. *Ecquid præterea?*

Phil. 2. 8, 9
&c.
Joan. 17. 5
Eph. 1. 20,
&c.

Joan. 14. 2,
&c.
Joan. 16. 16
Som. 8. 34.
Heb. 7. 25.
& 9. 24.
1 Joan. 2. 1

1 Cor. 2. 15. 47
48, &c.
Col. 3. 1, 2,
&c.

3.1.11, &c.
17. &c.
1at. 5.8, &c.
oan. 4.20,
xc. 24.

A. Commonemur etiam, ut Christo Domino, cœli jam imperium tenenti, non mundano ritu, aut futilibus commentis humanis honorem habemus; sed ut divino planéque spirituali cultu, qui & nobis qui tribuimus, & illi cui tribuitur, potissimum conveniat, eum piè sancteque veneremur.

M. *Nunc te volo, quæ de supremo judicio, mundique exitu didiceris, mibi breviter enarrare.*

1at. 24. 29,
9. 31. & 25,
1. 32, &c.
Cor. 15.52,
&c.
Thes. 4.16,
&c.
1 Pet. 3. 10,
&c.
Rom. 14.10,
2.
Cor. 4.4.5.
Cor. 5.10,
11.

A. Christus cum illustrissimæ dignitatis splendore, magnificenterque præcellentissima amplitudine, in cœli nubibus adveniet cinctus septusque copiis & corona cœlestium stipatorum; & ad terribilis buccinæ signum clangorēmque; formidolosum, mortales universi, qui ab ortu mundi ad illud usque tempus ex hac vita migrarunt, tum animis tum corporibus integri reviviscent, & pro Christi tribunali judicandi adducentur, unusquisque de factis suis rationem redditurus, quæ æquis simus atq; acerrimus judex ad summæ veritatis regulam exquiret.

M. *At cùm natura mortem omnibus certò proposuerit: Quomodo in fidei confessione vulturos tum esse aliquos affirmas?*

Cor. 15.51.
Thes. 4.17.
Cor. 15.53 &c.

A. Divus Paulus declarat eos, qui eo tempore in vita commorabuntur, repentina mutatione renandos & omni corruptione corporibus abstensa, remotaque mortalitate, immortales eos exorturos esse: & ista ipsis commutatio mortis est futura loco, quod mortalis vitæ occasus, vitæ fiet ortus immortalis.

M. *Num igitur piis metu perterritos memoriam illius diei perhorrescere debere, aut eam ipsis pertimescendam & fugiendam esse putas?*

Rom. 8.1, 15
23, 39.
2 Cor. 1.7.
Phil. 3. 20,
Tit. 2.13.
1 Pet. 3. 12,

A. Nequaquam: quin etiam illius expectatio piorum animos ad spem optimam erigit, solatio que maximo permulcet. Is enim sententiam pronunciat, qui, nostro loco, sententia judicis est

con-

condemnatus, ne nos in severum Dei judicium vocati convincamur, sed indemnati judicio liberemur.

M. Quando igitur de Deo Patre creatore, filioque ejus Iesu Christo liberatore, hanc tenus sit dictum; duabus ipsis Christianæ professionis partibus ad existum jam perductis, tertia nunc, quid videlicet de Spiritu sancto credas, est declaranda.

A. Eam tertiam esse sacrosanctæ Trinitatis personam profiteor, à Patre & Filio ex omni eternitate procedentem, utriusque parem, atque ejusdem omnino substantiæ, similiusque cum utroque venerandum & implorandum.

Mat. 26.18.
1 Joans 7.
Joan.14.26,
& 15.26, &
6,7,& 20,22.
Act. 5.3.4.

M. Sanctus quare vocatur?

A. Non solum propter suam ipsius sanctimoniam, quæ, est omnino maxima; verum etiam, quod electos à Deo, & Christi membra sanctitate imbuat: quamobrem sacra Scriptura ipsum sanctificationis Spiritum nuncupat.

Rom. 1.4.
& 15.16.
1 Thes.3.13.
Tit.3.5.
1 Pet 1,2.

M. Quibus in rebus sanctificationem hanc sitam esse putas?

A. Principio, ejus virtute divinitus renascimur: hoc est enim quod Christus dixit, Necessarium esse ut ex aqua & spiritu de integro nascamur. Ejus etiam numine afflati, Dei Patris filii adoptione instituimur; ex quo sit, ut *Spiritus adoptionis* meritissime nominetur: qui electionem etiam nostram quasi consignat in animis nostris, nobis confirmans atque persuadens, divina beneficia universa nostra per Christum fieri.

Joan. 3.5,6.
Tit.3.5.
Rom. 8.15,
23.
Gal. 4.5.6.
2 Cor. 1.32.
& 5.5.
Eph.1.13,14

M. Proseguere.

A. Spiritus sanctus coelestia mysteria animis nostris interpretando explanat, mentisunque nostrorum oculis, ut illorum intelligentiam capere possint, lumina præfert: ad ipsius porro arbitrii petatis venia vel tribuitur, vel negatur; ejus virtute naturæ vitiositas comprimitur & edo-

Joan.14 17,
26, & 16.13.
1 Cor. 2.10,
11,13,15.
Eph.1.17.
Rom. 8.5.9,
&c.
Joan.20.22,
23.

A& 2.4.17. matur; perversique appetitus frænantur atque
&c. franguntur, animique ad studium pietatis conci-
1 Cor. 12.4, tantur: ipsius arbitratu varia beneficia divinitus
7,&c. in pios conseruntur.

M. *Ecquid habes præterea quod de hac re dicas?*

A. Inter vitæ hujus multiplicia diversaq; malorum, solitudinum, & calamitatum genera, piorum dolores & mœrores (quorum in hoc mundo conditio plerumque miserrima, luctusq; vix alioqui consolabilis esse solet) Spiritus sanctus occulte consolando, fiduciâaque afferendo minuit, levat, atque mollit, & ex eo *paracletus*, hoc est, consolator, verè propriéque nominatur. Prostremo, Spiritus sancti potentia, mortalia nostra corpora à mortuis excitata, ad vitam revocabuntur. Summa autem, quantacunque nobis bona Deus per Christum largitur, ex universa Spiritus sancti efficientia cognoscimus, percimus, comprehendimus. Tantorum igitur datori beneficiorum meritissimè confidimus, & spem in eo reponimus, ipsūmque veneramur, atq; opem ab illo petimus.

Symboli
pars.

M. *Reliqua est pars quarta, de sancta Ecclesia Catholica, de qua sententiam tuam jam intelligere cupio.*

A. Summatim dici potest, Ecclesiam esse corpus Christi.

M. *Verum magis hoc perspicue pluribusque verbis dicito.*

Rom. 12.5. A. Ecclesia est corpus reipublicæ Christianæ, &c. hoc est, universa multitudo consociatiōque pie-
3 Cor. 12.12, rum omnium, quos Deus per Christum ad vitam
13.20.26 semperiternam ex omni æternitate designavit.

Eph. 1.4,5,& 3.9,10. M. *Quam ob causam hunc articulum Symbolo additum esse putas?*

A. Quoniam quidem non solum nequicquam Christus mortem appetiisset, si non existeret Ecclesia;

clesia; sed etiam, quæ haftenus dicta sunt universa, supervacanea forent & ad nihilum recasura.

M. *Quamobrem?*

A. A principio ad hunc usque locum salutis causas recensuimus, radicésque ipsas consideravimus; nominatim vero quod Deus nos propter Christi meritum diligit, & benevolentia complectatur: præterea, quod hujus gratiæ, in quam cum Deo reconciliati sumus, efficacitate Spiritus sancti, participes reddamur: Verum illa hunc unitum habent exitum, ut instituatur Ecclesia, hoc est, consilium fidelium, ut in quos divina hæc munera conferantur.

M. *Quare hanc Ecclesiam vocas sanctam?*

A. Ut hac nota ab impia incredulorum turba internoscatur. Quotunque enim de legit Deus, eisdem pietate morumque integritate imbutit.

M. *Ista, quam Ecclesiæ assignas, sanctitas, estne jam in omni genere perfecte absolute?*

A. Nondum. Quamdiu enim mortali hic conditione vivitur, ea est humanæ natuæ infirmitas, ut parum validis viribus sumus, ad omnem usquequamq; culpam effugientiam. Proinde Ecclesiæ sanctimonia non est adhuc plenè cumulatæq; perfecta, veruntamen probè instituta. Sed quando cum Christo, à quo ritorem & splendorem omnem obtinet, penitus copulata fuerit; jam tandem innocentia & sanctitudinem omnibus suis numeris plane expleta, ut vestitu quodam candidissimo nitidissimoque, exornabitur.

M. *Ecclesiam cur appellas Catholicam?*

A. Idein yalet, atque si universalem vocarem. Hæc namq; multitudine & conventus piorum non habet definitam aliquam regionem aut tempus, cuius terminis septus teneatur: verum piorum, qui

Mat. 16. 18.
Act. 20. 28.
1 Cor. 12. 12,
13, &c.
Eph. 1. 3, 4, 5
&c. 11, &c.
& 3. 9, 10, 21,
& 5. 5.
1 Tim. 3. 15,
&c.

Rom. 8. 29.
30.
1 Cor. 14. 33.
Eph. 1. 4, 5,
11, 12.

Rom. 8. 26.
1 Cor. 13. 9
&c.
2 Cor. 12. 5, 9.
1 Cor. 13. 10,
& 15. 52, 53,
&c.
Eph. 5. 26,
27.
Apoc. 19. 9,
& 21. 10, 11,
&c.

Mat. 28. 19.
Act. 2. 5, 9, 10
&c.
1 Cor. 12. 12,
13, &c.

Eph. 1.22,
23.
& 2.12,13,
&c. & 4.4.4,
5.
&c. 15.16.
Col.1.18

qui à mundi fabricatione omnibus locis atque temporibus vixerunt, vivuntve, aut victuri sunt, numerum integrum comprehendit; ut unum sit Ecclesiae corpus, sicut unus est Christus corporis illius unicum caput.

M. *Nunc te explicare volo, quamobrem, sanctæ Ecclesiae Catholicæ continuo subjangas, nos credere sanctorum communionem.*

1 Cor. 12.12,
&c. 20, &c.
26, &c.
Eph. 4. 3,4,
15,16,25.
Col.1.18, &
2.19.

A. Cùm ubique terrarum & gentium, omnibusque temporibus & seculis habeat Deus qui piè ipsum sancteque colant, universi illi, quamvis intervallis locorum & temporum longè disjuncti, unius tamen ejusdémque corporis (cujus est Christus caput) partes sunt, summa inter se conjunctione devinctæ: tanta est sanctis hominibus & cum Deo & inter se communio. Námque Spiritus, fidei, sacrorum mysteriorum, precacionum, condonationis criminum, beatitudinisque sempiternæ, atque adeo universorum divinorum donorum (quibus Ecclesia per Christum fruitur) communicatione, sunt inter se quam maximè conjuncti. Charitate præterea amicitiaque non simulata, sed concordi, sese mutuo complectuntur. Quohiam verò ista piorum communitas in sensum intelligentiamque humanam, perinde atque aliæ conjunctiones consociationesque hominum non cadit, jure hinc, inter ea quæ creduntur, locum habet.

Mat. 22.39.
Joan.13.34,
35.
Rom.12.5.
1 Cor.10.24,
& 13.3,4,
&c.
2 Cor.11.18,
29.
Gal.6.2.

M. *Hæc, quam commemoras Ecclesia, conspicuane est an non conspicua?*

A. In hac fidei confessione præcipue tractatur de cœtu illorum, quos Deus occulto arbitrio sibi per Christum delegit: quæ Ecclesia neque in conspectum cadit, neque ejus ostendi indica semper posunt. Est tamen aspectabilis quædam, quæque cerni possit Ecclesia Dei, cujus nobis notiones atque insignia palam profert & proponit.

M. *Quæ.*

M. Quænam ea sunt?

A. *U*bi cunque genium Evangelium Christi Isa 55.10.11
*S*ervatoris pure declaratur, Deo, Christi nomi- *Luc.* 4.47.
*n*e, preces verè adhibentur, sacra mysteria re- *Joan.* 14.13,
*et*è celebrantur, disciplinæque Ecclesiastica ritè *14. & 15.16.*
*e*xercetur; ille Christianorum hominum coetus *& 16.23.*
*i*bi congregatus, est aspectabilis Christi Eccle- *Rom.* 10.8.9.
sia. *1 Cor.* 11.20,
21.23, &c.
M. *S*untne igitur universi, qui in hanc spectabilem *Mar.* 18.16,
*E*cclæsiam convenient, numero definitorum ad *17.19.20.*
*v*itam sempiternam accensendi? *& 28.19.*

A. *H*ypocritæ nonnulli specie quadam assimu- *Mat.* 13.19.
*l*atæ sanctitatis in hunc sese conventum insinu- *&c. 25, &c.*
*a*nt, qui tamen longissimè absunt à veris Eccle- *47, &c.*
sæ membris. *Quanquam*, quoniam ubi cunque *I. 2. 5. 9. 10,*
*v*erbum Dei verè explicatur, & sacra mysteria *11.*
*s*anctè celebantur, ibi semper sunt aliqui saluti *Mat.* 28.19.
per Christum destinati, universam illam frequen- *&c.*
tiam, Ecclesiæ Dei esse interpretamur: cùm & *ut supra.*
*C*hristus ipse duobus tribusve, qui ipsius nomi- *Mat. 18.19,*
*n*ne convenerint, præsentem sese adsuturum spon- *20.*
*d*eat.

*M. Quare Ecclesiæ remissionem peccatorum sub-
jicit?*

A. *P*rincipiò, quòd claves quibus cœlum tum *Mat. 16.18,*
*cl*auditur, tam aperitur, hoc est, jus illud obli- *12. & 18.17.*
*g*andi & solvendi, reservandi & condonandi cri- *18.*
*m*ina, quod est in administratione divini verbi *Joan. 20.22,*
*po*situm, Christi munere donatum, & commis- *23.*
*s*um Ecclesiæ potestati, in ipsa propriè resideat. *1 Tim. 3.15.*
*D*einde, quòd nullus condonationem criminum *Joan. 15.4.5,*
*im*petrare possit, nisi qui Ecclesiæ, quæ est corpus *&c.*
*C*hristi, pars verè fuerit: quique communem *Col. 2.18,*
*E*cclæsiasticæ societatis conjunctionem diligenter, *19.*
*in*tegrè, pièque continenter etiam, & ad extremum
*s*ervat & defendit.

*M. Ab Ecclesiæ igitur alienis non supereft spes ulla
salutis.*

A. Extra

A Extra Ecclesiae limen omnia sunt damnationi, morti, atque exitio obnoxia. Membra enim distracta divulsaque à capite atque corpore, omni spe vitæ orbata sunt.

M. Vocabulam remissionis quam significationem habet?

Psal. 32. 1. 2. *A* Quod videlicet à Deo impetrant fideles, ut peccata sibi ignoscat: Deus enim, Christi gratia, qui pro peccatis satisfecit, omnibus ipsis fidentibus gratuitam dat criminum veniam, & ex damnatione atque judicio creptis commeritam poenam remittit.

Eph. 1. 7. *M. Ad promerendum ergo de Deo peccatorum impunitatem, nonne benefacis nostris ipsis satisfieri posse putas?*

Col. 1. 13. 14. *A* Unus omnino Christus cruciatus & morte sua, quibus est affectus, supplicium nostris maleficiis constitutum luit atque persolvit; simulque Deo, nostro nomine, satisfecit. Solus igitur Christus aditum nobis ad divinam clementiam patefacit. Penes nos, summo hoc munere sola ipsius bonitate beneficentiaque gratis donatos, nihil est omnino quod ipsis invicem mercedis remuneratione loco vel deferamus vel referamus.

Jer. 18. 8. &c *M. Nihilne ergo prorsus supereft à nobis praefandum, ut criminum condonationem consequamur?*

Ezec. 18. 21. *A* Deus nocentibus se crimina condonaturum pollicetur, modo poenitendo errorem corrigant, atque deponant, mentesque à vita nequitia revocent ad ipsius obsequium. Quamobrem poenitentia correctioque vita nobis est necessaria, ut peccatorum impunitatem exoremus.

30. 31. 32. &c *M. Pœnitentia quas partes complectitur?*

13. 14. &c. *A* Crimina nos primum nostra agnoscere, confiterique coram Deo oportet; acerbissimo etiam animi dolore angi, pudoreque affici, quod

Prov. 28. 13.

Luc. 15. 18,

21.

1. John. 1. 9.

*** Psalm. 66.**

7

& 31. 9. 19.

illius

illius majestatem offendemus: peccati præterea & 3,8,3,4,
odium intimum suscipere, illudque detestari atque &c.8,&c.17,
execrari oportet. Hic dolor à quibusdam *contritio* 18, &c. &
nominatur. 5,1,17.

M. *Ecquid amplius?*

A. Ne doloris magnitudine desperatio animos nostros occupet: fides eos consolatione sua sustentat, quæ veniæ à Deo peccatis nostris per Christum Servatorem impetrandæ bonam certamque spem ostendit. Atque istuc est, quod peccatorum remissionem nos credere testificamur.

M. *An in tantam formidinem atque in has angustias adductus homo, se ipse eripere valet?*

A. Nequaquam: solus namque Deus hominem ab omni spe derelictum corroborat, prostratum & jacentem excitat, & in spem salutis restituit; cuius solius virtute peccator ad eam, quam memoravi fiduciam, sensimque atque cogitationem recovatur.

M. *Reliqua Symboli jam recenze.*

A. Credo resurrectionem carnis & vitam æternam.

M. *De ipsis perpœta sciscitabor, quod quædam de illis, cum de supremo iudicio ageres, supra dixeris. Quorsam demum haec aut quamobrem creduntur?*

A. Quamvis humanas animas indissolubiles & æternas esse persuasum sit; mentem tamen nobis omnino considerent, si existimaremus corpora nostra morte in nihilum interitura: ex alterius enim nostri partis desiderio laborantes, perfecto gaudio atque immortalitate nullo unquam tempore plenè potiremus. Proinde nobis certò persuademus, non animas tantum nostras, cum hanc vitam deserimus, à corporum consociatione solutas, sinceras atque incorruptas sursum continuo in cœlum ad Christum ferri; sed corpora etiam nostra 14, &c.

Fidei fructus iustitia. Nemo Legi satisfecit.
 nostra omni liberata corruptione, & in feliciorum vitæ conditionem revocata, cum animis item suis socianda, instar corporis Christi splendida futura: atque ita ad perfectam beatitudinis absolutionem integri perveniemus, immortali vita sempiternaque felicitate in perpetuum perfruentes.

M. Mortem ergo corporis piis pertimescendam non esse putas?

Ut supra. & *A. Certè præceptor. Est enim nobis persuasum, non esse mortem rerum deletricem, quæ omnia omnino perdit ac perimit: verum ducem Phil. 21.23, nobis in cœlum esse, quæ cursum nostrum ad placidam, quietam, felicem, perpetuamque vitam dirigit.*

M. Cùm vero Symboli, hoc est summa fidei Christianæ declarationem jam absolveris, narrā mibi, Rom. 3. 21, quem fructum ex ista fide percipimus.

21. &c. A. Ex ea iustitiam in conspectu Dei consequimur, qua vitæ sempiternæ hereditatem adimus.

M. Nōnne igitur sanctitas, quam divino numini tribuimus, vitæque; inter homines honestas & innocentia nos Deo integros exhibet?

A. Iste luc ante sub Legis explicatione, alisque item locis breviter attigi. Summa autem, si ex legum divinarum pæscripto vitam quis sancte agere omnino posset, jure ille bonorum operum, ratione justus haberetur, sed quia ab illa perfectione nostra omnium vita longissime aberrat, scelerumque nostrorum conscientia convicti, animis succumbimus; aliam sequi rationem, viam indagare aliam debeimus, qua in gratiam cum Deo reducamur, quam nostris in ipsum promeritis.

M. Quænam ea est?

A. Unum perfugium reliquum est, divina per Christum

Christum clementia, qua nullum omnino ad opera nostra, meritave respectum habens, gratuita nos propter Christum charitate amplectitur, non criminum modo nostrorum veniam, sed & justitiam Christi, per fidem in ipsum, ita nobis tribuens, ut per eam, haud aliter ac si nostra esset, gratiosi apud ipsum simus. Dei igitur in Christo misericordiae universam nostram justitiam, accep- tam referri oportet.

Luc. 18.11,
12, 13, 14.
Rom. 3. 24,
&c. & 4.4.
&c. 16.
Eph. 2. 4.5.
2 Tim. 1. 9.
Tit. 3. 4.5.

M. Quomodo rem sic se habere cognoscimus?

A. Ex Evangelio, in quo divina promissa nobis Christi nomine facta continentur, quibus cum fidem tribuimus, hoc est, planè penitusque persuasum habemus de divina ergo nos bonitate (quemadmodum antea in toto Symbolo est explicatum) illius, quam memoravi, justitiae quasi possessionem occupamus.

Rom. 4.9,11,
14,16,20,21.
Gal. 2.16,20,
& 3.11.
Heb. 10.38,
&c.

M. Non igitur affirmas fidem præcipuam esse hujus justitiae causam, ita ut propter illius merita Dei iudicio censemur.

A. Nihil minus; nam illud esset fidem in Christi locum supponere. Verum haec justitia primum à divina clementia, ut à fonte, fluit; unde rivi ad nos per Christum deducuntur per Evangelium verò defertur; nos autem eam fide, tanquam manu, apprehendimus. Itaque fides non origo, sed instrumentum est justitiae; quia videlicet Christum, qui est justitia nostra, complectitur, vinculis nos ita arctis cum Christo constringens, ut is omnia sua bona nobiscum per ipsum communicet.

Eph. 1.4.5.6
&c. & 2.4,
&c.
Tit. 3.4.5.6.
Mar. 1.14,15
Joan. 1.12.
Rom. 3.21,
&c. & 4.16,
19,&c.
1Cor. 1.30.
Heb. 9.14,
&c.

M. Verum an cui haec fides adest, illi deesse bona opera possunt?

A. Minime. Nam fide Christum complectitur, qui nos non solum à delictis mortisque liberos reddit, & cum Deo reconciliat; verum etiam divino Spiritu sancti numine ac potestate, de integrō Col. 3.9,10,

Rom. 6.4,&
7,6,& 8.1.
&c. 9.10,
&c.
2 Cor. 5.17.
Eph. 5.15.
& 4.23,24.

integro nos generat, revocat ad integratatis pietatisque desiderium atque curam, quam nos vita novitatem nominamus.

Rom. 5. 1. 2.

1 Cor. 13. 2.

Eph. 3. 17.

1 Cor. 2. 20.

1 Pet. 1. 19.

21. &c.

M. *Justitiam igitur fidemque & bona opera naturalem quandam inter se conjunctionem habere affiras, ob eamque causam non magis esse disjungenda, quam Christus, eorum in nobis effector, a seipso est separandus.*

A. *Verissimum est.*

M. *Ista ergo fidei explicatio humanos animos ab operibus officiisque pietatis minime avocat?*

Psal. 1. 3.

Mat. 7. 17.

18. & 12. 33.

35.

Rom. 6. 1. 2.

3. 4. &c.

Gal. 5. 6.

Eph. 3. 17.

Col. 2. 6. 7.

Tit. 3. 8.

A. *Nequaquam: bona enim opera fidei, ut stirpi suæ, inhærent. Fides igitur mentes nostras in studio vita cum virtute colendæ adeo non reddit hebetes, ut illarum potius aciem ad id quam maximè excusat: planèque in numero verè fidelium non est habendus: nisi qui, quantum virtibus eniti potest, & vitiis omnibus repugnat, & ad omnes virtutes aspirat; ita se perpetuo gerens, ut qui vita siæ rationem a se esse repetendam intelligit.*

M. *Apertè igitur dicio, qua ratione actiones nostræ Deo placeant, & quomodo ille eas remuneret.*

A. *In officiis pietatis quæ res sunt maximè necessariæ. Prior, ut ea agamus quæ jure divino præcipiuntur: altera, ut in illis obœundis eum animum fidemque præstemus quam a nobis Deus requirit. Neque enim uila sive opera, sive consilia Deo grata esse queunt, nisi fide commendentur.*

M. *Si ergo & eadem illa bona opera, eaque etiam fide ac mente quam Deus nobis præfinivit faciamus: quare, operum piorum merito, in justorum numero habendi non sumus?*

A. *Justitiam, quam Deus approbet, planè cumulateque perfectam, & juri divino usquequaq;*

con-

congruentem esse oportet: at nostra opera etiam Job 4.18,19.
absolutissimæ longe multumque à Legis divinæ
præscriptione dischèpant, plurimisque de causis
8c 15.14,15,
tum accusanda sunt, tum condemnanda: Proinde
16.8c 23.4,5,
justi censeri divino judicio, factorum nostrorum
6.4. 6.
ratione, nequaquam possumus. Psal. 2. 16.
Gal.

*M. Verum ista declaratio hominum interim men-
tes à sanctitatis studiis avertere; aut si non re-
missiores negligentioresque in obeundis virtutis mu-
neribus, at minus saltem ad ea hilares atque im-
pigras facere videtur.*

A. Nullo modo: edocuerunt enim nos sacræ literæ, quod quemadmodum vitiosæ nostræ acti-
ones Deum ignominia afficiunt, ita bona opera no-
stra illius honori inserviunt: nullus igitur inferorum Mat. 5. 16.
damnationisque terror, nulla cœli gaudi-
rumque omnium expectatio, nos vel à vitiis adeo
avocare, vel ad recte faciendum allicere deberet,
æque atque formido contumeliam aliquam maje-
stati divinæ imponendi, studiumque amplificandæ
illius gloriæ, quam supra omnia semper magnifica-
cere oportet. Nam ficuti peccati pestis est ob eam
rem maxime horribilis, quod Deo, & ejus sacro-
sancto verbo sit dedecori, ita virtutis summa laus
decusque in eo consilit, quod Deo per illam ho-
nos habeatur. Præterea opera bona proximis no-
stris tum re ipsa, tum etiam exemplo prosunt:
Divinique erga nos amoris, nostræque pariter in Mat. 12. 33,
Deum gratitudinis, dum ejus præceptis paremus, &c.
clara indicia ostendunt; fidei item & una salutis
etiam nostræ signa patefaciunt. Non ergo inania
nullique prorsus usui esse bona opera censebi-
mus, propterea quod justitiam ex illis non adipisci-
camur.

*M. Verum cum nostra opera vel optima, ut ipse
afferis, imperfecta sint, quomodo Deo, cuius justi-*

tia est perfectio ipsa, accepta esse possunt?

Ro. 9.31, 32. *A. Fides est quæ Deum operibus nostris facit be-*
Gal. 5. 6. *nevolum, dum persuasum habet, eum legibus nos &*
Heb. 11. 4, 5. *judiciali jure persequiturum non esse, nec factorum*
6. &c. usque *nostrorum rationem stricte à nobis repetiturum,*
ad finem.
Psal. 130. 3. *neque accerrima justitiae suæ norma ea examina-*
& 113. 2. *turum esse: verum cunctis eorum defectibus con-*
donatis, **Christi gratia**, ut plene perfecta, esse ac-
cepturum.

M. Quando igitur Deus per fidem, tum ut justi habeamur, nobis largitur; tum opera etiam nostra per eam sine offensione accipit: narra mihi, ingenitamne naturæ virtutem, an gratuitum Dei munus esse fidem existimas?

Mat. 16. 17. A. Donum Dei, idque eximium certe atque præ-
Mar. 9. 23. 24. cellens, fides est. Nam Deus nos verbo suo insti-
Joan. 9. 38. tuens, & mentibus nostris sancti Spiritus sui lumen
39. clarissimum præferens, aptos nos efficit ad ea dis-
1 Pet. 1. 21. cenda credendaque quæ alioquin obscuræ intelli-
Luc. 24. 24. gentiæ nostræ vis nullo modo capere posset. Quod
27. 5. 46. percipientes Apostoli, à Domino precantur, ut fi-
Rom. 10. 8. dem ipsis adaugeat.
14. 16. 17.
Col. 1. 9.

*Col. 1. 9.
1 Tim 2. 7. M. In tempore ipso in precationis mentionem in-
Luc. 17.5. cidisti: Postquam enim Legis divine Symbolique,
hoc est, professionis fidei Christianæ declaratio est à
te jam perfecta; supereft ut proximo loco de oratione,
gratiarumque actione dicatur. In expositione vero
orationis, quæ est servanda distributio?*

A. Hæc(nisi aliter tibi visum fuerit) magister; ut primum à quo; deinde, qua fidentia; tertio quo mentis affectu; postremo quid sit precandum declaratur.

*M. Principio igitur narramibi, quem putas pre-
cibus appellandum esse.*

Pf. 17. 7. &c.
& 28. 46. &c
78. & 104. &c
307. 10.

A. Unum Deum, præterea neminem.

M. Quamobrem?

A. Quoniam Deus vitam, præsidium, salutem

nostram, bonaque universa solis in potestate ditioneque sua tenet, par est ut omnia quæ nobis opus erunt ab illo postulemus & expectemus; & ut in cunctis periculis in ejus tutelam perfugium habeamus.

M. *Quare di vos sive pios homines, qui ex hac vita migrarunt, aut etiam Angelos non precabimur?*

A. *Quia Deus nostram sui solius implorationem, ut cultum qui ad ipsius majestatem propriæ & privatum spectat, requirit; quam non licet alteri cuiquam tribuere.*

Psal. 50. 52.
& 89. 26.
Joan. 16. 23.
24.
Isa. 48. 11.

M. *Ecquid præterea?*

A. *Si in precatione alium aliquem præter solum Deum appellaremus, sine autoritate verbi divini, & quod consequens est, sine fide, quæ verbo Dei nimitur; id faceremus, quod facere, non esset Dei numini pietate in tribuere, sed in ejus gravem offensionem incurrere.*

M. *Perge nunc exponere qua fidentia mortales miscelli, qui multis modis sumus indignissimi, Deum immortalis gloria præcellentem compellare audeamus*

A. *Precaturi, non in Dei conspectum insolenter nos damus, quasi promeriti ut exaudiamur: verum nostram indignitatem agnoscentes, Christi Mediatoris numine aditum habemus; quo deprecatore, divinæ Majestatis benevolentiam nobis non esse defuturum confidimus.*

Psal. 79. 8, 9.
Joan. 9. 18.
Joan. 14. 13.
& 16. 23, 24.
Eph. 2. 10.
1 Tim. 2. 5.
Heb. 4. 14, 16
& 10. 19, 22.
Mat. 21. 21,
22.

M. *Qua ratione in hanc quam dicis spem adduceris?*

A. *Promissis divinis nobis in sacris literis per Christum factis fidem habeo; nihil dubitans, quæcunque certa fide à Deo Patre Christi nomine precamur, quin ea, quantum quidem nobis conducent exoraturi simus.*

Mar. 11. 22.
23, 24.
Joan. 14. 13.
& 16. 23, 24.
Heb. 10. 9, 12,
13.

M. *Item, quo mentis sensu Deus implorandus sit declarabis?*

Jac. 11. 6, 7.
& 4. 3.

A. *Si misericordiarum & celerumque nostrorum, quæ*

tia est perfectio ipsa, accepta esse possunt?

Ro. 9.31, 32. *A.* Fides est quæ Deum operibus nostris facit benevolum, dum persuasum habet, eum legibus nos &c Gal. 5. 6. **Heb. 11. 4, 5,** judiciali jure persequuturum non esse, nec factorum 6, &c. usque ad finem. **Ps. 130. 3.** neque accerrima justitiae suæ norma ea examinaturum esse: verum cunctis eorum defectibus condonatis, **Christi gratia**, ut plene perfecta, esse accepturum. **& 113. 2.**

M. *Quando igitur Deus per fidem, tum ut justi habeamur, nobis largitur; tum opera etiam nostra per eam sine offensione accipit: narrā mīhi, ingenitamne naturæ virtutem, an gratuitum Dei munus esse fidem existimas?*

Mat. 16. 17, *A.* Donum Dei, idque eximum certe atque præcellens, fides est. **Mar. 9. 23 24** Nam Deus nos verbo suo instituens, & mentibus nostris sancti Spiritus sui lumen clarissimum præferens, aptos nos efficit ad ea discenda credendaque quæ alioquin obscuræ intelligentiæ nostræ vis nullo modo capere posset. **Quod** **Joan. 9. 38,** percipientes Apostoli, à Domino precantur, ut fidem 39. **1 Pet. 1. 21.** **Luc. 24. 24,** **27. 5. 46.** **Rom. 10. 8.** **14. 16, 17.** **Col. 1. 9.** *A.* **ipso** adaugeat.

1. Tim 2. 7. *M.* *In tempore ipso in prectionis mentionem incidisti: Postquam enim Legis divinae Symbolique, hoc est, professionis fidei Christianæ declaratio est à te jam perfecta; supereft ut proximo loco de oratione, gratiarumque actione dicatur. In expositione vero orationis, quæ est servanda distributio?*

A. Hæc (nisi aliter tibi visum fuerit) magister; ut primum à quo; deinde, qua fidentia; tertio quo mentis affectu; postremo quid sit precandum declaratur.

M. *Principio igitur narrā mīhi, quem putas pre-cibus appellandum esse.*

A. **Ps. 17. 7, &c.** Unum Deum, præterea neminem.

& 28. 46. &c *M.* **Quamobrem?**

78. & 104. &c *A.* **Ps. 107. 10.** Quoniam Deus vitam, præsidium, salutem no-

nostram, bonaque universa solus in potestate ditioneque sua tenet, par est ut omnia quæ nobis opus erunt ab illo postulemus & expectemus, & ut in cunctis periculis in ejus tutelam perfugium habeamus.

M. *Quare di vos sive pios homines, qui ex hac vita migrarunt, aut etiam Angelos non precabimur?*

A. *Quia Deus nostram sui solius imploratio- nem, ut cultum qui ad ipsius majestatem proprie & privatim spectat, requirit; quam non licet alteri cuiquam trahi.*

Psal. 50. 5. 11.
& 89. 26.
Joan. 16. 23.
24.
Isa. 48. 11.

M. *Ecquid præterea?*

A. *Si in precatione alium aliquem præter solum Deum appellaremus, sine autoritate verbi divini, & quod consequens est, sine fide, quæ verbo Dei nititur; id faceremus, quod facere, non esset Dei numini pœtate in tribuere, sed in ejus gravem offensionem incurrere.*

Ro. 10. 8, 14.
16, 17.
& 14. 23.
Heb. 11. 6.

M. *Perge nunc exponere qua fidentia mortales miselli, qui multis modis sumus indignissimi, Deum immortalis gloria præcellentem compellare audeamus*

A. *Precaturi, non in Dei conspectum insolenter nos damus, quasi promeriti ut exaudiamur: verum nostram indignitatem agnoscentes, Christi Mediatoris numine aditum habemus; quo deprecatore, divine Majestatis benevolentiam nobis non esse defuturum confidimus.*

Psal. 79. 8, 9.
Joan. 9. 18.
Joan. 14. 13.
& 16. 23, 24.
Eph. 2. 10.
1 Tim. 2. 5.
Heb. 4. 14, 16.
& 10. 19, 22.
Mat. 21. 21,
22.

M. *Qua ratione in hanc quam dicas spem ad- duceris?*

A. *Promissis divinis nobis in sacris literis per Christum factis fidem habeo; nihil dubitans, quæcunque certa fide à Deo Patre Christi nomine precamur, quin ea, quantum quidem nobis con- ducent exoraturi simus.*

Mar. 11. 22.
23, 24.
Joan. 14. 13.
& 16. 23, 24.
Heb. 10. 9, 12,
13.
Jac. 11. 6, 7.
& 4. 3.

M. *Item, quo mentis sensu Deus implorandus sit declarat?*

A. *Si misericordiarum scelerumque nostrorum, quæ*

Psal. 6. & 38. nos opprimunt, recordatio, acerbissimos, ita uti
 tot. & 50. 15. par est, animorum dolores nobis commoveat: fi-
 & 132. tot. eri aliter non potest quin omnibus exoptemus vo-
 Ro. 7. 18. &c. tis, ut ex illa conscientiae sollicitudine quæ nos ita
 & 8. 22, 23, 26. & 12. 12. Vexat, eripiamur: atque ita omni obsecratione,
 2 Cor. 3. 4. 5. obtestatione summoque mentis ardore, divinam
 Luc. 18. 1, 5, 7 misericordiam & auxilium efflagitabimus.
 Eph. 6. 18.

M. In preicatione igitur veerbum solum ex ore
 Col. 4. 2, 21. fundere satis non erit?
 1 Tim. 2. 1.

Psal. 34. 15. A. Pollicetur Dominus se prope ad futurum, au-
 & 145. 18, 19 xiliumq; laturum iis solum qui vere ipsum, hoc est,
 4 Cor. 14. 7, memori mente implorant; eorum enim vota fibi
 11, 14, 15. pergrata esse quamobrem necessarium est eam ora-
 tione, qua in preicatione utimur, nobis esse cogniti-
 tam, ut lingua atque mens uno consensu jungantur.

M. Fasne est quæcunque, quorum desiderio aliquo
 tenemur, à Deo precari?

Mat. 7. 11. A. Deus prohibeat, ut Christiani homines Chri-
 & 20. 22. sti nomine quicquam à Deo postulent, quod sit con-
 Jac. 4. 3. tra Dei & Christi voluntatem; atque ita & indig-
 1 Jean. 5. 14. num sit quod largiatur Deus, & nobis etiam acci-
 . 15. pere perniciosum. Quam ob causam, ne affectione
 animi impulsu inconsiderate in preicatione aberre-
 Mat. 6. 9, 10. mus, certa nobis formula regulaque est ab ipso
 &c. Christo expressa, ad quam preces nostras perpetuo
 Luc. 11. 1, 2. debemus accommodare.

M. Quænam ea est?

A. Eadem nimis ipfa quam divinus ille Prä-
 ceptor auditoribus suis, nobisque per eos universis,
 præscripsit: in qua cuncta quæ à Deo postulari li-
 cet, quæque nobis impetrari expedit, breviter com-
 prehensa per paucis sententiis complexus est; quæ
 precatio de Conditoris nomine *Dominica* nuncu-
 patur. Si igitur cœlestem Magistrum divina voce
 præmonentem audiemus haud unquam a precatio-
 ne recte præscripta deerrabimus.

M. De-

M. Dominicam igitur precationem pronuntia.

A. Precaturi, inquit Dominus, ita loquimini; Pater noster quies in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, sic etiam in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos à malo: quia tuum est regnum, potentia & gloria, in secula. Amen.

Mat. 6.9, &c.
Luc. 11, 2, &c

M. An existimas nos ista ad verbum expressa semper debere recitare, ita ut uno verbo aberrare non liceat?

A. Licitum est sine ulla dubitatione verbis aliis Deo preces adhibere, si modo à precationis hujus sensu non declinemus, eaque fiducia atque mente quam ante ixi, Deum imploremus.

M. Quot sunt Dominicæ Prectionis partes?

A. Postulata quidem sex, aut, ut quidem partituntur, septem complectitur: ex duabus tamen universæ partibus constat: ex quibus una priores tres postulat ones continens, ad divinam gloriam directe spectat: altera ad nostra peculiariter utilitatem attinet, & tres aut quatuor posteriores petitiones comprehendit.

Partes Domini-
nicae Prectionis.

M. Cur Deum ita nominatim compellas, dicens, Pater noster?

A. Quoniam non ut absenti, surdove verba facio, sed Deum Patrem ut præsentem invoco: pro certo habens, preces illum meas audire: nequicquam enim alioquin opem ab eo peterem.

M. Verba sigillatim paulo accuratius excutias: Deum quare nuncupas Patris nomine?

*A. Quia recte precandi fundamentum, ut superius diximus, in exorandi spe firma positum est, voluit Deus suavissimo nos * Patris vocabulo.*

Ex. 33.13, 14.
& 34.15.17.
18 & 94.9, 10
11 & 139.1,
2, &c. & 145.

18. 9.
Mat. 21.21,
22.

Mar. 11. 23,
23. 24.

Joan. 16. 23,
24.

Heb. 10. 19,
22, 23.

Jac. 1. 6, 7.
Rom. 8. 15.

Gal. 4. 6. ipsum appellare, ut fidenter ad se, suique au-
 Mat. 7. 7. 11. xili summa cum expectatione, haud aliter ac
 Luc. 11. 9. 13. suum filii parentem assolent, accederemus: imo-
 ut spe tam multo meliore, quam ulli liberi de na-
 turali patre habere possunt, ipsum adeamus, quam
 longe Deus cœlestis ille Pater, potestate, bonita-
 te, propensaque ad juvandum voluntate, ter-
 restribus parentibus universis excellit.

M. Nunquid nos aliud commonefacit paternum
 hoc nomen?

Malac. 1. 6. A. Ut ina precando debitam à liberis, Patri cœ-
 Mat. 26. 39. lesti, pietatem, honorem, obsequium prestemus;
 42. eoque animo. qui filiis Dei convenit, affecti si-
 mus.

M. Quare Deum promiscue nostrum Patrem, po-
 tius quam tuum proprie nominas?

Psal. 22. 12. A. Pio cuique licitum esse fateor, Deum appelle-
 Rom. 1. 8. lare suum: * is tamen amoris inter Christianos
 1 Cor. 1. 4. ardor esse debet, ut unusquisque, quod ad omni-
 * Rom. 12. 4. um commune commodum attinet, spectaret:
 5. 10. 16. quam ob causam, in universa ista postulatione ni-
 1 Cor. 10. 24. hil a reliquis separatim, verum publico cunctorum
 & 12. 12. &c. 21. &c. 25. nomine omnia efflagitantur.
 26. &c. & 13. 5.

M. Ecquid amplius?

A. Divites & optimates commonefiunt, ne
 Mal. 2. 10. pauperes humilioresque contemnunt; sed ut eos,
 Joau. 8. 41. tanquam germanos fratres, benevolentia com-
 Eph. 4. 5. plecantur, quibus Deus filiorum honorem tri-
 Ja. 2. 1, 2, 3, 5. buere non deditur, Rursum vero tenuissimi
 Deut. 10. 17. quiq[ue] misellique homines, qui in hac vita ma-
 Psal. 10. 17, 18. xime neglecti esse solent, hac interea spe mentes
 & 18. 5; 6. &c. suas possunt recreare, quod patrem in cœlo sum-
 146. 6, 7. 8. ma præditum potestate, sibique benevolentissimum-
 habent.

M. Quare Deum nisi in cœlo esse?

A. Propterea quod credam Deum in sempiternæ

ternæ & felicissimæ beatitudinis excellissimo gradu, cælique quasi arce altissima imperium gerentem, rerum simul omnium præpotentem esse, & supera, infra, media, universa, ut in præsentia sua conspectuque posita, intelligere atque gubernare.

M. *Ecquid præterea?*

A. Monemur ne quicquam Deo non dignum postulemus, sed ut cælestem patrem alloquentes, mentes à terra rebusque terrenis exsuscitemus atque avocemus; superaque & cælestia meditantes, felicissimam illam parentis nostri beatitudinem, cœlumque, ut paternam per Christum hæreditatem summa cupiditate exspectamus.

Col. 3. 1. &c.

M. *Aperto igitur nobis nunc tam fæliciter vestibulo hoc primo, ingressioneque ad precandum, perge ad primam petitionem.*

Rom. 8. 17.

A. Principio petimus, ut *Dei nomen sanctificeatur?*

Eph. 1. 14. 18.

M. *Hoc quam habet sententiam?*

A. Postulamus primum, ut divinum nomen mortalibus quam maxime cognitum manifestumque reddatur, ejusque honor atque decus ubique terrarum & gentium, ita ut convenit, illustretur: Utque factorum futiliumque deorum nominibus prorsus obliteratis & abolitis, solius Dei cœlestis Patris divinum nomen atque majestas in honore habeatur, atque ab omnibus omnium ætatum hominibus, ubicunque locorum atque gentium, puris integrisque mentibus imploretur.

Heb 9. 15.

1 Pet. 1. 3,4.

M. *Quid adhuc supereft?*

A. Optamus ne in sacrosanctum Dei nomen, ob aliqua dilecta nostra, maledicta conferantur, illaque quasi infamia quædam inferatur: sed ut potius per nostram in Deum religionem, beneficiumque erga homines, diviaum nomen omni laude cumuletur,

Jos. 14. 23.

Psalm. 89. 5, 6.

&c. & 56. 1.

2, 3, &c. &

97. 7, 9. &c.

113. & 115.

& 135. &

145. tot.

Joan. 4. 23, 24

Rom. 1. 28. &c.

11. 36. & 10.

27.

1 Cor. 10. 31.

Eph. 3. 20, 21.

1 Tim. 1. 17.

Isa. 52. 5.

Ezecl. 36. 20.

21.

Rom. 2. 24.

Mat. 5. 16.

2 Thes. 1. 11,

12.

Mat. 9. 38.

& 24. 14.

& 28. 19, 28.

Luc. 4. 17, 18

&c.

Joan. 17. 17,

20.

2Co. 3. 15, 16

& 4. 2, 4, &c.

Eph. 6. 18, 19

2 Thes. 3. 1, 2.

Mat. 19. 13,

25, 38 39. &c.

15. 2, 3. 5, 6.

Mar. 7. 3; 4.

&c. 7. °, 9, &c

Joan. 16. 2, 3.

&c. & 17. 14,

15.

Joan. 16. 13.

Eph. 3. 16.

Lu. 22. 31, 32.

Rom. 6. 12,

&c. & 8. 5, 9,

&c. & 16. 20.

Gal. 5. 15, 16,

&c.

Eph. 6. 10,

&c. 17, 18. 19

&c.

1 Pet. 5. 8, 9.

Mat. 25. 34,

41, 48.

Rom. 8. 16,

17, 18.

1 Pet. 1. 3, 5.

Tit. 3. 7.

Psal. 40. 8.

Mat. 26. 42.

Joan. 5. 50.

& 6. 38.

Eph. 6. 1.

Rom. 8. 5, 7,

&c.

M. Perge porro?

A. Proximo loco postulamus, ut Dei regnum adveniat, hoc est, ne divinam sui verbi, atque Evangelii Christi veritatem, per quam in innocentium primorumque hominum cordibus Deus regnat, obscura caligine tectam latere patiatur; sed ut ejus notitia mortalibus indies clarus illucescat, cœlesti eos doctrina erudiens: Optamusque, ut Deus se velit opponeri versutis fallaciis, & frangere atque extinguere furentes impetus satanæ, scelerorumque hominum, qui veritatem vel commentitiis fabulis obscurare, vel saevitia oppressam radicitus tollere moluntur.

M. Prosequere?

A. Oramus, ut Deus per sacrum suum Spiritum illustrare & moderari velit mentes omnium qui sunt de ipsis Ecclesia, in qua, ut in Regno suo, propriæ dominatur; eosque, ut suos milites, ope atque virtute sua roborare velit, que strenue contra diabolum, mundum, appetitusque vitiosos armâ capere possint, illisque divitias, Dei in terris imperium dilatare: & ad extremum omnibus ipsis pariter atque nostris hostibus conculcatis atque protritis, Deus universa sub divitionem dominationemque suam subjugat, glorioſissimeque triumphum agat; & nos etiam, ut suos per Christum liberos atque haeredites, sempiterni tandem sui regni participes faciat.

M. Quid est de inceps in oratione dominica?

A. Ut Dei voluntas fiat. Par enim est, ut liberi ad parentum arbitrium totos se accommodent; non è contrario, ut parentes filiorum arbitratu vivant.

M. Quare adjungis, ut in terra fiat itidem ac in celo Dei voluntas?

A. Cum terrenorum hominum animi variis ardentes desideriis, ad ea expetenda perficienda que

que concitentur, que Deum gravissime offendunt: Rom. 8. 2,5.
precamur ut divino Spiritu sui instinctu nostras 9,11, &c. 14,
omnium mentes ad majestatis suæ nutum ita totas 15, &c.
convertere atque formare velit, ut nihil unquam, &c. &c. 3. 16.
quod sit contra divinam ipsius voluntatem appetamus aut exoptemus.

M. Perge.

A. Oramus etiam, ut quæcunque nobis de divina voluntate obvenire animadvertisimus, ea non tantum tolerantur, sed & libenter etiam feramus, & perferamus. Præterea, cum angeli ipsius, cœlestes illæ mentes, præclarissima item astræ, Sol, Luna, cæteraque sydera ab ipso condita, divinæ ejus voluntati assidue obtemperent, optamus ut universi in terris mortales, exemplar hoc obedientiæ nobis ante oculos in cœlo propositum imitantes, majestatis suæ nutum intueamur, nosque totos ad illum accommodemus; ut quémadmodum in cœlo, ita & in terra nullus reperiatur, qui sacrosanctæ Dei voluntati aduersetur aut reclamet.

M. Ecquid amplius?

A. Quando Deus voluntatem suam in sacris litteris apertissime declaravit, quod etiam vocabulo *?Testamenti*, hoc est, *Supremæ suæ voluntatis* eas nuncupans, clare judicavit; minime est dubitandum, eos, qui de scripturarum sententia discedunt, à Dei etiam sensu omnino aberrare.

M. Quando ad ea, que quæstra sunt de priore Dominice precationis parte, qua tres illæ petitiones ad divinam gloriam proprie spectantes continentur, satis jam respondisti; ad posteriorem nunc partem, quæ ad res nobis utiles respectum habet, commode transfibimus?

A. Posterioris partis primum postulatum est, *Panem quotidianum da nobis hodie.*

M. Panis

Petitio 4. *Victus & necessaria omnia.*M. *Panis vocabulum quid significat?*

Psal. 104. 15.
 15. &c 105. 9.
 10. 11. &c. &c.
 144. 10. 11.
 &c. &c 145.
 14. 15. 16.

A. Non ea solum quæ victum nobis vestitumque necessarium subministrant; sed & alia universa quæ ad subsidia conservationemque vitæ, & ad ætatem quietam ac fine formidine traducendam necessario pertinent.

M. *Nunquid præterea nobis suggesterit nomen panis?*

Psal. 78. 18.
 &c. 29, 30, 31
 &c 106. 14, 15
 Mat. 6. 25.
 &c.
 Luc. 16. 9, &c
 1 Cor. 10. 6.
 1 Tim. 6, 7,
 8, 9.
 Heb. 13. 5.

A. Ne ad delicias epularum lautissima quæque, neve magni vestimenta pretii, aut sumptuosum apparatum, voluptatis causa, solicite consestemur, ac congeramus; sed lautitiam luxuriemque aspernantes, modico, temperato, & salutari victu, cultuque parvo & commodo contenti simus.

M. *Qua ratione panem vocas nostrum, cum eum à Deo tibi donari flagites?*

1 Cor. 4, 17.
 1 Tim. 6. 17.
 Jac. 1. 17.

A. Dei dono noster efficitur, cum ipse eum, meritis licet nostris non debitum, in singulos dies ad vescendum nobis largiatur.

M. *An ob aliam aliquam causam noster panis nunquatur?*

Gen. 3. 19.
 Eph. 4. 28.
 2 Thes. 3. 8.
 10, 11, 12.
 Psal. 127. 1,
 2. 100, 3, 6, 7.

A. Commone facit nos hoc vocabulum, ut victus quærendi causa, in laboribus nos, corporis exercemus, aut aliis eum bonis modis juste nobis acquiramus; utque eo contenti, nunquam alienum quicquam avare aut dolose aucupemur.

M. *Quando ut industria nostra victum comparimus Deus nobis mandavit, quare panem ab illo petis?*

A. Quia inutiliter tempus ætatis omne laboriose soliciteque conterèremus, nisi sedulitas nostra, Dei munere, prosperos exitus consequatur.

Deut. 8. 3.
 Psal. 34. 9, 10.
 & 78. 29, 30.
 Luc. 1. 53, &c
 4. 4. &c 12. 15.
 1 Tim. 6. 17.
 Apoc. 3. 6, 7.

M. *Opulentosne etiam homines divitiis copiisque omnibus affuentes, victum quotidianum à Deo postulare debere putas?*

A. Ne quicquam rerum omnium, quas natura desiderat, abundantiam comparabimus, nisi divina

na virtute salutares vitalesque fiant nobis. *Quia* etiam de califa, post cœnam quoque, ut cibum quotidianum, quo jam usi sumus, Deus nobis largiatur, hoc est, ut eum vitalem nobis salutaremque faciat, precamur.

M. Quare hæc verba quotidianum & hodie ad-jungantur?

A. Ut à curis & aviditate omni abhorrentes, studioseque munera nostra exequentes, à beneficentissimo ea parente quotidie flagitemus, ad quæ ille quotidie largienda promptissimus esse solet.

M. Perge ad reliqua?

A. Quinto postulato peccatorum nobis veniam à Deo dari petimus.

M. Est ne hæc venia omnibus necessario pe-tenda?

A. Omnino: nemo enim omnium hominum re-periri potest, qui non crebro à debito officio declinet, sèpenumeroque in divini numinis gravem of-fensionem non cadat. Proinde qui peccata sua non agnosçunt, neque Deum, ut illis ignoscat pre-cantur, sed Pharisajico illo more atque exemplo, quasi integros se atque sanctos coram Deo, aut, ut vere loquar, contra Deum gloriando efferunt; illi de numero piorum, quibus ista prectionis norma, ad quam dirigantur, est præscripta; & à spe veniæ peccatis suis tribuendæ, que in sola Dei per Christum misericordia atque benignitate si-ta est, sese omnino eximunt. Isthuc namque est, quod Christus non ad innocentes, sed ad nocentes ut peccata scilicet poenitendo corrigant) vocan-dos, se in mundum hunc venisse profitetur.

M. Conditio illa quamobrem addita est?

A. Rationi maxime consentaneum est, ut pre-cemur, à Deo ita nobis veniam dari sicuti nos eis, qui nos offenderunt, ignoscimus. Nisi enim

Mat. 6. 25.

&c. 34.

Luc. 10. 40.

&c.

Phil. 4. 6.

1 Tim. 6. 9, 10.

1 Pet. 5. 7.

Psal. 14. 1, 3.

& 53. 1, 2, 3.

Rom. 3. 10, 11

&c. 23.

Joaz. 8. 7.

Jac. 2. 10. 11.

1 Joan. 1. 8.

10.

Luc. 18. 9. 11.

&c. 13, 14.

2 Cor. 5. 15.

18. &c.

Joan. 1. 7, 9.

1 Joan. 2. 12.

Mat. 9. 13.

1 Tim. 1. 15.

Mat. 5. 7. &c.

6. 14, 15. &c.

7. 1, 2. &c. 18.

24 &c. 25.

Luc. 6. 36, 37

38.

ad Jac. 2. 13.

ad aliis ignoscendum propensi reperiamur, & Dei parentia nostri imaginem misericordia exprimentes, ita nos geramus, ut ejus libet agnoscatur; aperte testificatur, non esse a se quicquam aliud expectandum, nisi gravissimi supplicii acerbitatem. Nam qui, ut clementia in alios utatur, in animum inducere non potest, eadem summi juris norma, sententia de illo fine ulla yenia feretur.

M. *Annon ergo nostra lenitas a Deo promeriri, ut nobis ignoscatur, aut quædam quasi mutua gratia illi relata videre possit?*

A. Nequaquam; gratuito enim tum Deus veniam non daret, neque solus Christus supplicio suo peccata nostra expiasset, pro quibus nemo aliis ulla re alia compensare, aut Deo quicquam retribuere potest.

M. *Transeamus jam ad sextum postulatum, quod quidem, in duo partiuntur.*

A. Eo petimus, *Ne nos inducat in temptationem, sed a malo liberet.*

Mat. 12. 43,

44, 45.

Joan. 5. 14.

& 8. 11.

2 Pet. 2. 20,

21, 22.

Mat. 10. 6.

& 26. 41.

Luc. 22. 31,

32.

1 Cor. 27. &c.

2 Cor. 11. 3.

Eph. 6. 10, 11

12. &c.

Jac. 1. 14. &

4. 1.

1 Pet. 5. 8. 9.

1 Jo. 2. 15, 16

Rom. 16. 20.

2 Tim. 4. 17,

18.

M. *Quare ita precamur?*

A. Sicuti antea, ut præteritis ignoscatur, precati sumus; ita nunc obsecramus, ne a nobis unquam ita sunt ad prospiciendum improvidæ, ita infirmes sumus viribus ad propulsandum multiplices insidias, incursiones, atque illecebras Satanæ, mundi, concupiscentiæque nostræ propriæ; ut fieri aliter non possit, quin succumbamus, nisi Deus suo nos numine corroboret, suæque potentiae armis tegat: perfugium ergo unum salutis est, ut nos optimi maximi patris tutelæ suppli iter commendantes, eum obtestemur, ne nos malitiosis ulla machinationibus superari patiatur; sed ut ex omnibus nos malis eripere, & perpetuo conservare velit.

M. Reli-

M. Reliqua est adhuc dominica precationis clausula?

A. Quoniam tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula. Amen.

M. Quamobrem precationem suam hoc modo conclusit Christus?

A. Ut nobis confirmaret, divinam potentiam atque bonitatem tam infinite immensam esse, ut nihil omnium rerum sit, quod Deus nobis id rite postulantibus dare aut non possit, aut non velit; quod etiam vocabulum *Amen*, hoc est, *ita fiat*, ut apposita ad extremum veritatis nota, in animis nostris quasi signat.

M. Quam ob causam gloria divina postremo memoratur?

A. Ut preces omnes nostras laudatione divini numinis concludendas esse intelligamus; hic namque est finis ille, quo omnia, quæ rogatu nostro à Deo impetrare cupimus, nostraque consilia, sermones, opera, atque universa omnino dirigenda sunt. Hujus enim rei causa à Deo conditi, atque in hoc mundo collocati sumus.

M. Prosequere?

A. Huc accedit, quod de Dei benignitate, justitia, sapientia, potentia magnifice glorioseque prædicare; illique nostra, & universi generis humani causa, gratias persolvere, pars sit honoris divini ad illius majestatem, pariter cum precatione, peculiarter spectans; quia nisi illum per veneremur non tantum tam magna ejus multiplici, q; beneficentia nos mimine dignos ob ingratitudinem, præbebimus; verum etiam debitas tantæ in Deum impietatis poenas meritissime in perpetuum sufferemus.

M. Quando homines etiam in nos benigni beneficique esse solent, nonne liceat illis quaque gratiam habere?

A. Quot-

Mat. 7.10, 11
& 21, 28.
Joan. 16. 23.
2 Cor. 1.9, 10
20. & 9.9, &c
Eph. 3. 20.
1 Tim. 6. 15.
16.

1 Cor. 10. 31
Eph. 3.20, 21.
Phil. 1. 1. 11.
1 Tim. 1. 17.
Judæ 23.

Psalm. 29. 1. 2.
& 34. 1, 2, 3,
&c. & 50.
14, 15, 23. &c
92. 1, 2. & 95
& 96. & 105.
tot.

Rom. 15. 6.
1 Thes. 1. 2.
2 Thet. 1. 3.
Luc. 17. 17.
Joan. 5. 44.
Rom. 1. 21. 2.
1 Pet. 4. 11.

1 Cor. 12. 6. *A. Quotquot ab hominibus apud homines benefacta collocantur, ea Deo accepta referenda sunt; propterea quod in illis tribuendis homines se re ipsa ministros tantum Deo præbent: atque ita gratus noster in homines animus, in Dei autoris gloriam, ut ad proprium atque ultimum rerum omnium finem, refertur.*

Mat. 26. 26. *M. Quando de Lege Dei, Symbolique, hoc est, professione fidei Christianæ, de precatione etiam atque gratiarum actione, quæstio omnis ad exitum jam est adducta; annon commode postremo de sacramentis agemus?*

Mat. 26. 26. *A. Commodissime, præceptor: nam ea precatiōis secum & gratiarum actionis conjunctionem perpetuo habent.*

Mat. 26. 26, 27. *M. Dic mihi igitur, quod in Ecclesia sua sacramenta designavit Christus?*

Mat. 26. 26, 27. *A. Duo Baptismum, atque Cœnam Dominicam.*

Mar. 16. 16. *M. Sacramenti nomen quid significat?*

Joan. 3. 5. *A. Sacramentum est externa divinæ erga nos per Christum benevolentia beneficentiaque testificatio, signo aspectabili arcanam spiritualemque gratiam representans; qua Dei promissiones de remissione peccatorum, & æterna salute per Christum data consignantur, & earum veritas in cordibus nostris certius confirmatur.*

1 Cor. 10. 6. *M. Sacramentum quod habet partes?*

Mat. 3. 11, 12. *A. Duas: extraneum elementum, sive rem creatam, quod est signum aspectabile; & arcam gratiam, quæ conspicua non est.*

38. *M. In baptismo quod est signum extraneum?*

Mat. 1. 4. *A. Aqua qua baptizatus tingitur vel perfunditur, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

Act. 2. 38. &c. *M. Quæ est occulta & cœlestis gratia?*

Act. 2. 38. &c. *A. Venia Criminum, & regeneratio: has ani-*

Rom. 6. 3.
&c.

bas per mortem & resurrectionem Christi conse- Gal. 3. 26, 27.
quimur ; & illarum est hoc sacramentum nobis 1 Pet. 3. 21.
quasi ob-signatio quædam atque pignus.

M. *Baptismi vim & effectum paulo adhuc aperi-
tius explicatō?*

A. Cum naturaliter filii iræ, hoc est, in gravissima apud Deum offensa, & ab ejus Ecclesia sive familia alienati simus ; per baptismum in Ecclesiam recipimur, certumque habemus nos jam Dei filios esse, & cum Christi corpore copulatos, in illoque quasi insitos esse ejusque membra factos, in eodem cum ipso corpore con crescere.

M. *Quæ ab eis, qui baptismo sunt initiandi, re-
quiruntur?*

A. *Poenitentia & Fides.*

M. *Hæc Paulo copiosius declarato?*

A. Anteactæ primo vitæ nobis est graviter poenitendum, certaque est habenda fides Christum suo sanguine peccatorum nostrorum maculas eluisse, & ita nos Deo acceptos reddidisse : ejus etiam spiritum in nobis habitare. Deinde secundum hanc fidem, promissumque in baptismo factum elaborandum est, ut cupiditates omnes coerceamus, utq; vita integritate nos Christo, quasi induitos, & ejus divino numine instinctos esse, perspicuum faciamus.

M. *Quare igitur infantes baptizantur, qui ista propter infirmitatem ætatis efficere nequeunt?*

A. *Quia de Dei Ecclesia sunt, divinaque benedictio atque promissio, Ecclesiæ per Christum (in cuius fide baptizantur) facta ad eos pertinet. In quaum rerum cognitione & fide, ipsi ineunte pueritia imbuendi sunt, ut agnoscant, quid in Baptismo spondenterint atque professi sint ; illique sponsioni, vitæ etiam sanctitate, quantum quidem con niti possunt, satisfaciant.*

M. *Cæræ Domini quis est ordo?*

A. *Idem*

Eph. 2. 3. 19.
20.

Tit. 3. 3, 4, 5.
&c.

Mat. 16. 16.

Joan. 3. 5.

Rom. 6. 3.

&c.

1 Cor. 12. 13.

1 Pet. 3. 21.

Mar. 1. 4. 15.

16, 16.

Act. 1. 38 &c.

& 8. 36, 37.

&c. & 16. 31.

33, 34, & 19.

4, 5. & 22. 16.

1 Cor. 12. 13.

Rom. 6. 3. &c.

& 13. 2. 13,

14.

Gal. 3. 26, 27.

Eph. 4. 20, 21.

Col. 2. 12.

Gen. 9. 9.

& 17. 7, 6.

Mar. 10. 14.

16.

Rom. 3. 3. &

4. 21, 22, &c.

& 6. 3, &c.

Gal. 3. 27.

Eph. 4. 20, 21.

&c.

Col. 2. 11.

Mat. 26. 26; A. Idem ipse videlicet, qui est à Christo Domina
 &c. no assignatus: qui eadem qua proditus est nocte,
 Mat. 12. 22, accepit panem, & postquam gratias egisset fregit
 &c. & dedit discipulis suis, dicens, Accipite, edite, hoc
 Luc. 22. 19, est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite
 &c. in mei commemorationem. Ad eundem modum &
 2 Cor. 11. 23; poculum, peracta cœna, accepit: & cum gratias
 24. &c. egisset, dedit eis, dicens, Bibite ex hoc omnes: hic
 est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro
 vobis & pro multis, effunditur in remissionem pec-
 catorum: hoc facite, quotiescunque biberitis, in
 mei commemorationem. Quotiescunque enim
 comedēritis hunc panem, & de poculo biberitis,
 mortem Domini annuntiabitis donec venerit. Hanc
 præscriptionem atque hunc ordinem sequi, summa-
 que fide servare, atque ex hoc præscripto cœnam
 Domini celebrare oportet, usque dum ipse redeat.

M. *Quem ad finem?*

Luc. 22. 19. A. Ut mortis Domini, beneficiique maximi in
 1 Cor. 11. 24. nos per eam collati, recordationem grati & me-
 26. &c. mores in perpetuum habeamus: utque quemad-
 Joan. 6. 27. modum per Baptismum de integro nati sumus; ita
 32. 35. 48. Cœnæ Dominicæ nutrimentis educati, ad spiri-
 &c. 54. 55. tualem æternamque vitam assidue confirmame-
 2 Cor. 10. 16. mur. Atq; ob eam ipsam causam, ut semel in lu-
 cem edi, ita & Baptismo semel expiari sat est, sed ut
 nutrimenti, itidem & cœnæ Dominicæ usus fre-
 quenter est iterandus.

M. *Quot sunt partes hujus Sacramenti?*

Mat. 26. 26. A. Ut in Baptismo, sic & in cœna Dominicæ duæ
 27. sunt partes: quarum una terrestris est, & quæ sensi-
 Mar. 14. 22. bus percipi potest; altera cœlestis est, & quæ
 23. sub externos sensus non cadit.

M. *Quæ est terrena atque aspectabilis pars?*

27. A. Panis & vinum, quæ utraque expresso jussu
 Mar. 14. 22. Domini sunt ab omnibus accipenda.

23.

Luc. 22. 19, M. Cœ-

20.

M. Cœlestis pars illa, & ab omni sensu externo
longe disjuncta, quænam est?

A. Corpus & sanguis Christi, quæ fidelibus in 1 Cor. 11. 33,
cœna Dominica præbentur, ab illisque accipiuntur, 34.
comeduntur, & bibuntur, cœlesti tantum & Joan. 6. 27.
spirituali modo, vere tamen atque re ipsa: adeo 35, &c. 48.
quidem ut veluti panis sustentandi corpora, sic &c. 63, &c.
Corpus Christi animas nostras spiritualiter per 1 Cor. 10. 16.
fidem pascendi maximam habeat facultatem: & Psal. 104. 15.
veluti vino mentes hominum lætitia excitantur,
& reficiuntur vires; sic & animæ nostræ Christi
sanguine per fidem recreatæ relevantur: hoc enim
modo corpus & sanguis Christi cœna Dominica recipiuntur: Christus enim omnibus, qui ipse
fidunt, tam certo corpus & sanguinem suum im- Joan. 5. 51, 54
pertit, quam pro certo habent, panem se atque vi-
num ore stomachoque accepisse. Cœna etiam
Dominica vitæ nobis sempiternæ signa communi-
cans, immortalitatis nobis nostræ pignus atque re-
surrectionis obses existit.

M. An igitur panis & vinum in substantiam
corporis & sanguinis Christi convertuntur?

A. Nequaquam: nam hoc esset naturam Sa- Mat. 26. 26,
cramenti, in quo tum cœlestis, tum terrena materia &c.
continetur, delere; veritatemque Corporis Christi Mar. 14. 22,
in dubitationem adducere; illisque etiam, qui 23.
Sacramentum sunt accepturi; reformidandi at- Luc. 22. 19,
que refugiendi occasionem offerre. 20.
1 Cor. 11. 23,
24, 25, 25, 27,
28.

M. An fuit instituta à Christo cœna, ut Deo pa- Heb. 7. 26.
tri hostia pro peccatis expiandis immolaretur.

A. Minime: nam Christus mortem in cruce &c. &c. 9. 12,
occumbens, unicum illud sempiternum sacrifici- &c. 25. &c. 8c.
um semel in perpetuum pro nostro salute obtulit; 10, 12, 14,
nobis vero unum hoc tantum reliquum esse vo- 18.
luit, ut maximum utilitatis fructum, quem sem- Luc. 22. 19.
piternum illud sacrificium nobis præbet, grati ac 1 Cor. 11. 24,
memores 25, 26.
Heb. 13, 15.

1 Cor. 11. 28, memores percipiamus: quod quidem in cœna Dominica præcipue præstare debemus.

Jer. 24. 7. &c. 29. 12, 13, &c. 21. 2, 13, &c. 15, 16. M. *Quomodo officio nostro satis faciemus ut rite cœnam Dominicam celebremus?*

A. Si nosmet ipsos excutiamus, exquiramusque nunquid vere Christi membra simus.

Luc. 22. 19. M. *Illud quibus signis cognoscemus?*

1 Cor. 11. 24,

25, 26.

Rom. 5. 8, 9. &c. 8. 4, 5. &c. 1 Tim. 1. 14, &c. ter, est pœnitendum: deinde certa divinæ per

Christum misericordiæ fiducia nixis atque confisfis 15, 16.

1 Pet. 1. 13, &c. 21, 22. bene sperandum, partaque nobis per illius mortem

& 4. 1, 2, 3. salus gratissimis est animis prosequenda: præterea, integre in posterum, sancteque vivendi studium

Mat. 22. 29. nobis & voluntas propensa atque constans suscipienda est: denique, quando cœna Domini hominum

Joan. 13. 34, 25, &c. inter homines consociationis atque amoris clara indicia ostendit, proximis, hoc est, toti humano genere, benevolentia, remoto procul omni odio atque

Deut. 4. 1, 2. invidia, fraterne est præstanta.

13. M. *Cum de præcipuis fidei Christianæ capitibus* Psal. 19. 6, 7, &c. *satis multa, sicuti existimo, te jam interrogarim:*

& 119. 4, &c. *experiri adhuc volo, quam breviter, atqne exprefse* Mat. 19. 16, *suumam omnium, quæ sunt hæc tens tractata,*

37. *possis exponere.*

Luc. 10. 25, &c. A. Principio, Lex divina, decem explicata præceptis,

Rom. 2. 12, 13 &c. 19, 20. &c. perfectam mihi ante oculos pie vivendi regulam proponit, ad quam vitam meam dirigere atque formare debedo; constituta, si uspiam aberrem,

Gal. 3. 10. &c. 15. æternæ in me damnationis pœna: per Legem igitur peccata mea, Deumque ob ea ira in me

7. 9, 10, &c. R. 1. 15, 16. incensum, & sempiternam mortem divina mihi iustitia debitam esse agnosco; quæ cogitatio horribili formidine timoreque ex peccatorum

39. Heb. 1. 4, 5, &c. 9, 9, 12, 14. &c. 10. conscientia animum meum percellit: unde cum neque prudentia, neque viribus aut potestate mea, neque

1, 2, 3, &c. ulla humana angelicave ope, aut auxilio, neque ullo

ullo alio modo aut ratione posse me omnino liberi intelligam; Evangelium me edocet, Christum Dei filium hominum sine peccato factum, morte sua meritas debitasque peccatis meis penas per solvisse, Dei patris suam in me iram suo sanguine restinxisse, & me rursum in gratiam ipsius reconciliasse, suæque justitiae fecisse participem, & aeternæ secum vitæ hæredem, instituisse quæ omnia Christi beneficia mihi per fidem communicantur: quam fidem Spiritus sanctus in animo meo per prædicationem Evangelii insevit, eamque per sacra mysteria sua, aspectabilia certissimaque indicia & pignora diuinæ erga me per Christum bonitatis confirmavit. Quæ etiam fides, ut viva quædam atque ferax arbor, pietatis, justitiae, aliorumque bonorum operum fructus in me per omnem vitam procreare deberet, ad gloriam Dei, qui tot & tantis me beneficiis affecit, & ad utilitatem etiam atque exemplum salutare proximi Cujus fidei incrementum, facultatemque placendi Deo, & ista omnia præstandi, me, qui ex meipso maxime sum infirmus atque imbecillis, continuis atque ardentissimis precibus à Deo Patre bonorum omnium autore, in nomine Filii Jesu Christi Servatoris nostri, efflagitare, gratiasque illi maximas pro universis ab eo acceptis beneficiis assidue agere oportet.

M. Intelligo (mi fili Christianæ pietatis præcepis te bene institutum esse, ejusque summam memoria tenere, Reliquum est, ut ad istam rectæ intelligentiae normam mores tuos ita formes atque commodes, ne sine causa videri possis harum rerum scientiam esse consecutus.

Phil. 2. 13. Eph. 5. 6. &c. 2 Thes. 1. 12. Joan. 14. 13. & 15. 16. & 16. 23.
1 Cor. 10. 31. Eph. 3. 20, 21. Judæ 35. Mat. 13. 13. Luc. 12. 47. Rom. 1. 21. & 2. 13. Eph. 4. 20, 21. & 5. 8, 9. Phil. 1. 9, 10, 11. Col. 1. 5, 6, 9, 10. Tit. 1. 16. Jac. 1. 22, 23. &c. &c. 4. 17. 2 Pet. 2. 20, 21.

Mat. 1. 20, 21.
Joan. 1. 14.
19.
Isa. 53. 4, 5, 6.
10, 11.
Rom. 3. 24.
&c.
Col. 1. 20, 21.
22, &c.
Rom. 3. 23.
24, &c. &c. 10.
4. &c.
Rom. 8. 14.
16, 17, &c.
Gal. 2. 16. &c.
Rom. 10. 8.
14, 16, 17.
1 Cor. 12. 3.
6, 9. &c.
Mat. 28. 19.
20.
Mat. 16. 15.
96.
1 Cor. 10. 16.
17.
Psal. 1. 3.
Mat. 7. 16, 17.
Luc. 1. 74, 75.
Rom. 6. 1, 2, 3.
Gal. 5. 6.
Mat. 5. 16.
1 Pet. 2. 12.
Mat. 9. 23, 24.
Rom. 1. 7, &c.
& 7. 15, &c.
& 9. 16.
1 Cor. 1. 3, 4.
2 Cor. 3. 5.
&c.

A. Deo mihi auxilium ferente, omnem adhibeo diligentiam (honorate Magister) neque quicquam omittam, quantum quidem à me elaborari queat, quo appellationem titulumque vere Christiani possim sustinere: quinetiam humili assidua-

Luc. 11. 9. 13.

Jac. 1. 5. 6. &c

Mat. 13. 19,

20.

Jean. 15. 16.

Psäl. 1. 3.

1 Cor. 3. 7. 9.

2 Cor. 2. 10,

14.

Mat. 3. 12. &c

13. 23.

Joan. 4. 36,

&c.

Gal. 5. 22. 23.

&c.

3 Co. 8. 10. 11

Phil. 1. 6. 9.

&c. &c. 2. 13.

Rom. 6. 22,

23.

Mat. 5. 16.

2 Cor. 9. 10,

11, 12, &c.

pliciter petam, ne divinam suorum præceptorum sementem, propter animi mei quasi nihil ferentis agri sterilitatem, interire patiatur; sed menti meæ, tanquam macro & infœcundo solo, cœlesti suæ gratiæ imbre rigato, eam fertilitatem dare velit, ut uberrimas edam sanctitatis fruges, in cœlesti horreo granarioque recondendas atque conservandas.

M. Perge (mi fili) tenere istam viam quam instituisti, nihil hæsitanſ: quin sicuti hoc consilium atque propositum di vino instinctu motus cœpisti; ita ad exitum optabilem rationis atque instituti istius tui, jam sanctis à te initiis orſi, feliciter sis ipsius duſtu per venturus ad æternam tuam salutem, & Dei Opt. Max. gloriam: cui omnis laus, honor, gloria,

sempiternis est seculorum ætatibus tribuenda.

F I N I S.

Admonitio Matutina.

Expergiscere qui dormis, & excitare à ^{Eph. 5. 14.} mortuis, & illucescat tibi Christus.

Tempestivum est nos jam è somno suscettari. ^{Rom. 13. 11.}

Preteriit nox, dies appropinquat: abjiciamus igitur opera tenebrarum, & arma lucis sumamus. ^{12.}

Honeste nos, ita ut in clara luce versantes decet, geramus; & Domino Iesu Christo induamur. ^{13.}

Ita luceat hominibus vita nostra splendor, ut nostra opera bona conspicentes, gloriam Patri nostro cœlesti tribuant. ^{Mat. 5. 16.}

Sapientia res est excellentissima, & quæ nunquam evanescit: ab illis vero qui tam admirantur & exquirunt, facile inventur, atq; obtinetur. ^{Sap. 6. 12.}

Eos qui ipsam expetunt antevertit, ut sese illis ultro offerat. ^{13.}

Qui primo diluculo illi invigilat, non multum laboris sustinebit: præsto enim illi ad portam erit in foribus ejus assidens. ^{14.}

Sapientia stultitiae tam longe præstat, quam lumen tenebris antecellit. ^{Eccles. 2. 13.}

Psal. 135. 2. **D**E O tribuite laudem, O pueri; servi
eius laudibus efferte nomen Domini:
Nomen Domini gloriose prædicetur:
ex hoc tempore in omnem æternitatem.
Summa laude celebrandum est nomen
Domini, ab ortu solis ad occasum.

Psal. 74. 16. Tuus, O Deus, est dies, & tua est nox;
tu præparasti lumen & solem.

Psal. 3. 5. In cubilibus nos collocavimus somnoque
nos dedimus, & rursum experienti sumus;
quoniam in tua, O Deus, tutela latuimus.

Psal. 63. 1. **S**ecundum 88. 13. O Deus, tu es Dominus noster; sum-
mo mane te querimus, & supplices ad
tuum auxilium confugimus.

Psal. 119. 125. Servi tui sumus, O Domine, ingenii lu-
men in nobis accende, ut tua præcepta in-
telligamus.

Psal. 143. 8. Monstrato viam, qua nobis sit ingre-
diendum; ad te namque mentes nostras
erigimus.

Psal. 143. 10. Institutue nos, ut ea quæ tibi grata sunt
faciamus; tu enim es Dominus Deus no-
ster; nomen tuum sanctum dirigat nos in
viam quæ dedit ad vitam.

Psal. 143. 8. Effice ut benignam tuam bonitatem
matutinis temporibus sentiamus: in te
enim positas omnes nostras spes habemus

Psal. 90. 14. Diluculo nos exple misericordia tua, &
pre gaudio voces effundemus, & letabimur
omnibus diebus vita nostra. Tu

Tu enim, Domine, is es, cuius desiderio tenemur, in tua fiducia ab ineunte ætate conquiescimus. Psal. 71. 4.

Tuis subfidiis, ex quo primum in lucem editi sumus sustentamur, tu nos ex alvo materna eduxisti: tuam laudem & gloriam in perpetuum celebrabimus. Psal. 71. 5.

De tua potentia canemus, tuam benignitatem prima luce prædicabimus: tu enim nostrum præsidium, perfugium nostrum, nostrum propugnaculum: tu Deus noster clementissimus perpetuo extitisti. Psal. 59. 16, 17.

Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, & Spiritui sancto.

Sicut à principio ad hunc usque diem factum est, sicutque per infinitas seculorum ætates, Amen.

Gratiam tibi, quantum maximum
animi nostri capere possunt, habe-
mus, Deus Pater coelestis, qui nos ab
omni præteritæ noctis periculo atque
discrimine salvos atq; incolumes usque
ad hodiernum diem conservasti, preca-
murusque ut hodie etiam atque perpetuo
in posterum salutis nostræ defensionem
atque patrocinium suscipere velis: &
Psal. 74. 16. quemadmodum, discussa noctis caligine,
solis luce mundum omnem complevisti,
Psal. 4. 6. & nos è somno excitasti; ita & mentes no-
stras è tenebris internis ignorantia in lu-
cem vocatas, & è vitiorum sopore susci-
tatas, divinis radiis sacrosancti Spiritus
tui, notitiaq; dilecti Filii tui Jesu Christi
Act. 26. 18. Servatori nostri, vel illius solis illustra-
2 Cor. 4. 6. re digneris: ut ab operibus tenebra-
Joan. 14. 26. rum declinantes omnemq; vivendi cur-
& 16. 13. sum ad divinam verbi tui veritatem di-
Act. 26. 18. rigentes, nos ut in clara luce, atque in
2 Cor. 4. 6. conspectu tuo, honeste, justeque & sancte,
Joan. 5. 9. & 8. 12. ut diei filios geramus; tandemque ad
8. 12. & 12. beatissimam illam lucem, in quâ tu ha-
35. bitas, duce eodem Filio tuo Jesu Christo,
Roma. 13. 12. perveniamus. Cui tecum & cum sancto
13. Spiritu, uni venerandæ majestatis Deo,
Eph. 5. 8. 11. laus atque honor omnis in perpetuum
Psal. 119. 105. debetur. *Amen.*

57

*Precatio matutina studiosis
accommodata.*

Maximas tibi ex animis gratias agimus; Deus Pater luminum, bonorum omnium largitor, quod parentibus patronisque nostris hance mentem dedisti, ut nos ea ætate quæ maxime flexilis est, & ad optima quæque discendum opportunissima, in bonarum literarum disciplinam traderent: suppliciter à te petentes, ne illorum bonam de nobis spem, nostræque ætatis optimam partem, propter nostram ingenii tarditatem, negligentiam, & inertiam, perire sinas. Et quia nostra vigilantia, industria, atq; studium nihil sine divino instinctu tuo proficere valent, dignare cœlestibus tuis radiis mentibus ingenüsque nostris ita illucere, nosq; eo desiderio & amore bonarum literarum, sapientia atque virtute efficerre, eaque docilitate ad percipiendum memoriaque ad percepta retinendum donare, ut in pueritia atque adolescencia nostra bonis literis artibusque, & virtutis preceptis liberaliter instituti, viri docti & pii, reique publicæ atque sanctæ Ecclesiæ tuæ utiles evadamus, ad sanctissimi nominis tui gloriam amplificandam. Hæc à te, Pater cœlestis, nomine unici

Jac. 1. 17.
Eccles. 12. 1.
2. &c.
Prov. 22. 26.

Prov. 6. 6,9.
& 24. 33.
Psal. 127. 2.
Joan. 15. 4,5.
Psal. 4,6,6. &c
36. 9.
2 Cor. 4. 6.

Deut. 4. 9, 10.
& 31, 12, 13.
Psal. 78. 3,4.
Mat. 19. 13.
14.
2 Tim. 3. 15.

Joan. 15. 16.
1 Tim. 1. 17.

Filii

Filii tui Jesu Christi Servatoris nostri efflagitamus, obsecrantes ut ea nobis ipsius causa largiri velis: tibi vero, cum eodem Filio tuo, sanctoque Spiritu, laus omnis & gloria perpetuo tribuatur,
Amen.

Matutina precatio alia, scholis apta.

Luc. 2. 46.

Eccles. 12. 1.

Luc. 2. 52.

LArgire, Domine Deus Pater cœlestis, ut divino Spiritu tuo afflati, & dilectissimi Filii beatissimique pueri tui Jesu Christi clarissimum illustrissimumque exemplum nobis ad imitandum ante oculos præponentes, hoc pueritiae atque adolescentiae nostræ tempore, nos totos ad bonarum literarum studium & virtutem applicemus, atque ad tuam voluntatem conformemus; & sicuti ætati progredimur, ita indies magisque scientia, sapientia, virtute proficiamus; tum hominum piorum, tum vero tuam maxime cœlestem gratiam atque amorem (in quo summa sita est felicitas) nobis conciliantes atque consequentes: idque per eundum Filium tuum Jesum Christum, Servatorem nostrum, cui, una tecum & cum sancto Spiritu, honor est atque gloria sempiterna tribuenda, *Amen.*

Admonitio Vespertina & Nocturna:

DIE si quis incedat, nihil offendit :
quoniam solis lumen aspicit. Joan. 11. 9.
10.

At si de nocte ambulet, luce orbatus
per errorem incurrit.

*Hec est damnationis causa, quod lux
mundo affulxit ; homines vero tenebris po-
tius quam luce delectati sunt, propterea
quod eorum vita flagitiosa fuerat.* Joan. 3. 19.

*Jesus Christus Dei filius lux est, quæ in
tenebris fulget, vera illa lux quæ omnes
homines, qui in hanc vitam ingrediuntur,
illustrat.* Joan. 1. 5. 9.

*Progrediamur igitur dum suppetit lu-
men, nos ne nox opprimat : nam qui tene-
bris versatur, nescit quo ruat.* Joan. 12. 35.

*Incredulorum peregrinum jugum ne fe-
ramus : verum, dum lucem aspicimus, luci
fidamus, ut lucis soboles efficiamur.* 2 Cor. 6. 14.
Joan. 12. 36.
46.

*Credamus in Jesum Christum Dei fili-
um, qui mundo illuxit, ut omnes qui cre-
dunt in eum tenebris non jaceant.* Joan. 8. 12. &
9. 5.

*Qui Christum mundi lucem sequitur, è
tenebris in lumen vitæ vocabitur.*

*Excitatur è tenebris lumen iis, qui castæ
atque integre versantur.* Psal. 112. 4.

*Qui se in luce versari dicit, & odium ta-
men in fratrem habet, in tenebris usque ad
hoc tempus offenditur.* 1 Joan. 2. 9.

Qui

P S A L M I.

Qui fratrem diligit, luce circumfunditur: neque unquam ab eo peccandi offeratur occasio.

Isa. 58. 10.

Si inopis atque egenitis esuriei misertus fueris, luctuque & merore afflictum animum consolatione sustentaveris; tunc effugiebit è tenebris lumen tuum, eritque caligo tua instar meridei.

Psal. 92. 1.

Hymnus Vespertinus & Nocturnus.

O ptimum est nos tibi, O Deus, confiteri, tuumque numen precibus placare, & divinum nomen tuum hymnis & laudibus celebrare, O excelsissime.

Psal. 92. 2.

De tua benignitate matutinis temporibus, & vespertinis de veritate tua honorifice praedicare.

Psal. 43. 3.

Dum terra atque homines obscura teguntur caligine, tua, O Domine gloria nobis illucescat: lumen tuum & tua nos veritas dirigant.

2 Cor. 4. 6.

O Deus, qui jubes lumen è tenebris effulgere, illustra mentes nostras; & præter nobis lumen cognitionis gloriæ tux in facie Jesu Christi.

Psal. 56. 13.

Accende lucernam nostram, O Domine Deus noster: illuminatenebras nostras, ut in conspectu tuo ambulemus in lumine viventium.

Psal. 119. 105.

Verbum tuum instar lucernæ est pedibus nostris, instar lychni semitis nostris;
præ-

præfert lumen iis qui in tenebris & in umbra mortis versantur: vestigia nostra dirigit in viam pacis.

Ingressus nostros ad verbi tui normam dirigit: nam sic pedes nostri a lapsu continebuntur, ne in flagitium aliquod dilabamur.

Penes te, O Deus, est fons vitæ; illustra oculos nostros tui vultus fulgore, ne, somno consopiti sempiterno, hostis nostri dominatu premamur.

Extrahe nos è tenebris & è mortis caligine, rumpe vincula nostra & eripe nos ab interitu: O libra nos ab illa caligine, ubi fletus gemitusque fiunt, & dentium crepitus exaudiuntur.

Oculos nostros aperi, ut è tenebris in lucem vocemur, & è potestate Satanæ vindicemur. & tibi, O Deus noster, afferamur.

Ut peccatorum veniam impetremus, hereditatemque adeamus, cum illis qui per fidem erga filium tuum Jesum Christum, sancti atque integri efficiuntur.

Sic cubitum discedemus, nosque quieti trademus securi; tuo enim solius præsidio in tuto collocabimur.

Gloria tribuatur Deo Patri, & Filio, & Spiritui sancto:

Sicut à principio ad hunc usque diem factum est, fietque per infinitas sæculorum etates, Amen.

Psal. 119. 35.
& 56. 13.

Psal. 36. 9. &
13. 3.

Psal. 17. 13.
& 56. 13.
Mat. 8. 12. &
22. 13. & 25.
30.

Act. 26. 28.

Psal. 3. 6. &
4. 9.

Precatio Vespertina.

Domine Deus, cuius tutela est salus
hominum, atque rerum omnium;
quando nox mundum oppressit corpora
mox nostra somno, quo nihil est morti
similius resoluta languidaque jacebunt.
nos totos tibi in tutelam tradimus, sup-
pliciter orantes, ut à potestate malitiosos-
rum spiritum caliginis principum, qui ad
nos fallendos in Angelos se lucis trans-
formare valent, & à peccatis, tenebrarum
operibus, atque aliis omnibus tum cor-
poris tum animæ periculis nos tueri &
conservare velis: atque totos nos sopore
opprimi, & quasi sepultos jacere aut men-
tibus interim nostris caligine ita offundi
non patiaris, ut tui nos oblivio capiat;
verum ut corporibus sopitis, animi vigi-
les assidue noctes diesque tibi intenti ex-
cubent. Et, cum requies corpora simul
atque animos nostros satis, quantum na-
tura queret, refecerit, craftina aurora ap-
tiores nos atque propensiores reddat ad
tibi serviendum in eo vitæ statu quem nos
teneri voluisti ad animarum nostrarum
salutem, nostrorum proximorum com-
modum, tuique sanctissimi nominis glo-
riam, per Jésum Christum Servatorem
nostrum, qui, una tecum, & cum sancto
Spiritu omni laude & gloria, omnibus
sæculorum ætatibus, est ab omnibus af-
ficiendus, *Amen.*

Vesper-

Omnipotens Deus cuius beneficio, sicuti dies hominibus ad negotia obeunda illucescit, sic & nox ad corpora atque animos labore & contentione defessos, quiete relaxandos, atque recreandos conceditnr ; supplici à te precatione petimus, ut quemadmodum nox tenebris omnia obscurat, ita, & peccata etiam nostra illi delecto Filio condonans occultare & ab oculis tuis removere, atque illorum memoriam sempiterna oblivione delere velis : ut veluti corpora somno & requie reficiantur, itidem animi nostri, misericordiae tuæ fiducia à scelerum conscientia soluti, tranquillentur : atque ita toti recreati crastino cum dilucescit, reliquisque vitæ nostræ diebus experrecti, ad tibi serviendum excitemur. Et quando mors ipsa, à qua tam est tibi facile nos atque è somno corporis excitari, imminabit, in spe lœtissimæ illus resurrectionis (qua corpora nostra ad sempiternum illum diem nullis unquam tenebris interruptum expergesfacies) requiescamus, quando hereditatis sanctorum in lumine participes reddamur, in coelesti Jerusalem, beatissima illa civitate, quæ neque Lucernæ neque Solis neque Lunæ lumine, quo illustretur, indigebit

Isa. 45. 7. &
50. 3.
Eccles. 5. 12.

Psal. 25. 7. &
32. 1. & 51.
29.
Isa. 43. 25.
Ezecl. 18. 28.
Act. 3. 19.
Act. 3. 19.
Col. 2. 13, 14.
Psal. 127. 2.

Luc. 8. 52. 54.
&c.
Joan. 11. 11,
25, 43, 44.

Col. 1. 12.
Gal. 4. 26.
Apoc. 21. 23.
& 22. 5.

P R E C A T I O N E S.

Col. I. 13.

gebit ; tua enim, O Deus gloria illi
ilucescet ; tuusque Filius, Agnus ille,
nostrum erit decus, ac lumen sempiter-
num. Ad quam gloriosissimam lucem,
& regnum dilecti Filii tui, ut nos velis
perducere, te per eundem illum Servatò-
rem nostrum obtestamur, atq; obsecra-
mus, qui una tecum, cum sancto Spi-
ritu, maximis & immortalibus honorib-
us summisque & perpetuis laudibus
efferendus est atque celebrandus, *Amen.*

F I N I S.

